

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

פז א מיי פ"ג מהל'
מנוכה הלכה י"ג י"ד:
פז ב מיי פ"א מהל'
נכוח הלכה י"א פג
עשין כו עוש"ע א"ח פ"י
כס ספ"ק י"א ק"ק ספ"ק
וכי ק"ק ספ"ק ג וס"י ר"ג
ספ"ק כ:

רבינו חננאל

הלכתא גיברתא איכא למשמע ממנהגא דהל"א. נמקוס של רבא היו כולם בקאים צהללו והיו כולם קוראים את ההלל עם שלית צבור כמו שאנו קוראים עכשיו ולא היו סומכים עליו כלל כדפירש בקונטרס אלא שנהגו לשנות בהם דוכתי דמפרש וולקן כדי ללמוד מהן הלכה למעשה לבקו ולמי שאינו בקי וגדול מקרא אופו או קטן ומה שאין לנו נוהגין עכשיו לעשות כן משום דמנהגא קרי ליה (והיכא דנכוח נהוג¹) והיכא דלא נהוג לא נהוג: **הוא** אומר הלל'יה. שלית צבור והצבור עוין אחריו הלל'יה והוא שותק עד שיענו והשתא אינו מפרש האך מצרכין שגם הצבור חייצין בדרך קודם שיתמילו ושמה כולם מצרכין יחד ואף על פי שהצבור שומקין עד שיפתח שלית צבור הלל'יה אין לחוש בך:

מכאן שאם היה גדול מקרא אחריו עוין אחריו הלל'יה. ממחנה שמעין לה אלא מפרש והולק כל הלכתא דאיכא למשמע ממנהגא: **מכאן** שמצוה לענות בראשי הפרקים. פירש בקונטרס

מכאן שצראשי הפרקים לריצין לענות ראשי הפרקים ולא קני להו צהלל'יה משמע ממון פירוש הקונטרס שצראשי פרקים עוין ראשי פרקים ולא יומר ועל כל דבר חוץ מראשי פרקים עוין הלל'יה עד שיגמור את ההלל וכן פירש צמחיתין וצקוף פרק כסס (פסוק ד' ו' וס' וס') לא משמע הכי דמניח צגמורא כדא אמרו ישראל שירה כגדול (ג) מקרא את ההלל והן עוין אחריו ראשי פרקים משמע שמתחילת הפרק עד סופו עונה ראש (ראש) פרק על כל דבר ודבר עד סופו וכן פרק שני עונה ראש פרק שני ועל כל דבר ודבר עד סופו וכן כולם כגון הלל'יה צלחא ישראל ממנרים לא לו ה' לא לנו להצמי כי ישמע ה' הללו את ה' כל גוים הודו לה' כי טוב ושמח מתחלת הלל עד הודו אחד פרק אחד מדלח עשה צמנהגא דהלילא סימן לדבר עד הודו דצפרק ראשון הצא אחריו היה להם לעשות סימן זה ומה שנוהגין עכשיו ששלית צבור אומר שלשה אחריו נח והצבור עוין על כל אחד ואחד הודו ולא מלשו מנהג זה כש"ס נפקי מהך קראי דשומע כעונה:

הוא אומר אנה ה' הושיעה נא והם אומרים אנה ה' הושיעה נא **הוא** אומר אנה ה' הצליחה נא וכו'. ואע"ג דלמרינן צמנהגא (ד' כב) אין מפסיקין צפסוק אלא לתיטקות הכא שאני שאמרוהו שני צני אדם כדאיחא צערי פסחים (ד' ק"ט):

שמוע

והא ענה יצא. מי שאינו יודע לקרות ולא לענות אם שמע וכיון אח לצו לשמוע אף על פי שלא ענה ילא וכן למתפללין צצבור ושלית צבור אומר קדושה או יהא שמה רבא מצרכין ישתקו מתפללתן וישמעו והרי הן כעוין ולכשיגמור קדושה יחזרו לתפללתן וכן יסד רב יהודה גאון צה"ג כדפירש² בקונטרס וקשה מהא דלמרינן פרק מי שמעו (פסוק ד' כב) אס יכול להחמיל ולגמור עד שלא יגיע שלית צבור לקדושה יתפלל ואם לא לא יתפלל וי"א שם כן³ צמודים ולמה לן כולי האי יתפלל כדרכו ולכשיגיע שם ישתוק אלא ודאי אם היה שותק היטה שמיעתו הפסקת תפלמו ומיהו שמה אע"ג דשומע כעונה מ"מ עונה עדיף ומזהו מן המוצחר⁴: **אמר** רבא צא לימא איניש ברוך הבא והדר בשם ה'. תימה דצקוף מנות חלילה (יבמות ד' קו: וס) אמר אבי הוי מאן דמקרי חלילה לא ליקרי לדידה לא לחודי ואבה [יצמין] לחודיה דמשמע אבה יצמי אלא לא אבה יצמי צבת אחת ולא ליקרי לדידה לא לחודיה ותפלתה [לקחתה] לחודיה דמשמע תפלתה לקחתה אלא לא תפלתה לקחתה צפעס אחת אמר רבא אפסוקי מלתא לית לן זה ויש לומר דלצחר דשמע הכי מרז ספרא צצרה: אכל

שאין אחר מקרא אותו לא לימא צרוך הצא ויגשים צינמים והדר

הלכתא גיברתא. הלכות גדולות: צמנהגא דהל"א. ממה שאנו רואים שנוהגין עכשיו צימני צצתי כנסיות כדמפרש ואילן שהיו נוהגין לענות הלל'יה שמי פעמים ולא יותר ואומרים כל ההלל עם המקרא עד הודו ועוין הודו אחריו וחוורין וקורין עמו עד אלא ועוין אלא הושיעה נא ואלא הלל'יה נח אחריו כמו שאנו עושין ואין זו

קקריאת הראשונים שהיו עונים הלל'יה על כל דבר כדלמרינן צמחיתין דהכא וצקוטה (ד' כ): ואמר רבא צמנהג של עכשיו אנו למדים מהו עיקר קריאת הלל כשמיקנוסו מתחלה לפי שהכל חייצין צקריאתו ואין הכל צקאיין צ חקנו אלא קורא ואחרים שומעים והכל עונים מקצת ועכשיו שכל צני כנסיותינו צקאיין וקורין אותו כולו ואעפ"כ עוין שמי פעמים הלל'יה והודו לה' ואלא מכאן אנו יכולים ללמוד מה חקנו הראשונים לענות למי שאין צקאיין ולצקאיין: **הוא** אומר הלל'יה והן אומרים הלל'יה מכאן שמצוה לענות הלל'יה. ממה שאנו נוהגין שהמקרא פומח צהלל'יה ואנו שומקין ועוין אחריו הלל'יה והוא שותק ואין אנו מתחילין לקרות עמו כסדר שאנו נומרים עמו שחר ההלל למדין אנו מכאן שמהל לענות הלל'יה צצמיתתו ואפילו לצקאיין: **הוא** אומר הלל'יה עבדי ה' והם אומרים הלל'יה מכאן צמי שגדול מקרא (ב) שעינה אחריו הלל'יה. ממה שנוהגין עכשיו לענות עוד הלל'יה פעם שניה ושחר הלל קורין כולן עמו אנו למדין תקנה הראשונה מי שאינו בקי או צקי ואינו נומרי אלא סומך על המקרא דיו לענות הלל'יה על כל דבר ודבר ולפיכך החזיקו עכשיו צמנהג הזה לסמוך צהללו עבדי ה' על המקרא ולענות הלל'יה לדעת תקנה ראשונה ולא תשתכח שומחר צכל הלל לסמוך עליו ולענות

הלל'יה למי שאינו צקי: **הוא** אומר הודו. וכן שומקין ואחר כך עוין: **מכאן**. שצראשי פרקים לריצין לענות ראשי פרקים עממן ולא קני ליה צהלל'יה ומיהו אן דגמרינן כוליה לא לריצין אלא צצה החזיקו שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו נומרי: **הוא** אומר אנה וזהם אומרינן אחריו אנה. ואין זה מראשי פרקים צזה החזיקו להיוט סימן לעיקר תקנה אנה. ואין זה מראשי פרקים שפעמים שצריך לענות אחריו כל דבר ודבר שהוא אומר ויסידי דמי כגון מי שהיה קטן מקרא אותו כדמחן צמחיתין: **הוא** אומר אנה ה' הצליחה נא. וכן שומעין ואחר כך עוין סימן זה החזיקו לדעת שהיה צכפול את ההלל כופל כמו שזה נכפל שהרי שומע כעונה כדלקמן ואילו שומעין ועוין הרי זו כפילה. וכל הני מכאן דקאמר רבא מכאן לקטן המקרא כ' מכאן שאם צא לכפול לאו דווקא דהוא הדין נמי מצי למיכא איפכא מהא הושיעה נא שאם צא לכפול ומאנח הצליחה נא לקטן המקרא אלא אשמעין שלא על חסם החזיקו אלא שגומרינן את ההלל לענות צצרים הללו אלא כדי ללמוד מהם תקנות הללו שחקנו צצאים לישראל: **הוא** אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה'. וצצרוך הצא סומקין עליו ואין עוין לא החיצות עממן ולא הלל'יה מכאן ללמוד לשאני יודע לא לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לצו לשמוע אף על פי שלא ענה ילא וכן למתפללין צצבור ושלית צבור אומר קדש⁵ או יהא שמה רבא ישתקו צתפללתן וישמעו צצווה ויהי הן כעוין וכשיגמור הקדושה יחזרו לתפללתן וכן יסד רב יהודה גאון צהללו הלכות גדולות: חביביא. כמשמעו: וספריא. מלמדי תיטקות: אשר קרא המלך וגו'. צצפר שמהל חלקיה הכהן משחתי קרא צצפר מלכים (ג כב): צא לימא איניש. מי צצס ה' דלא קיימא אצכרה אמילתא דלעיל ומיחוי כמציאו לצבולה: משה

(א) [מסות מהל: ג] צני' מוספות צצכות כל: ד"ה עד וכו' האריכו יומר צצצורן.

הנהגות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה הול אומר הללו וכו' שגדול מקרא אותו שעינה: (ג) תוס' ד"ה מכאן וכו' כגדול המקרא אלא וכו' ענה ראש פ' ראשון על כל דבר:

תורה אור השלם

(א) הצליחה הללו עבדי ה' הללו את שם ה': [ותחלף ק"מ, א] (ב) כה אומר יי' הגני מביא רעה אל המקום הזה ועל ישיביו את כל דברי הספר אשר קרא יי' יהודה: [מלכים ב' כב, יז]

(ג) יצא שפן הספר לשלך לאמר ספר נתן לי חלקיה הפנה ויקראו שפן לפני המלך: [מלכים ב' כב, יז] (ד) יצא רב לבקר ויחבנע מפני יי' בשמעה אשר דברתי על הפקוס הזה ועל ישיביו להיות לשמה ולקללה ויחברע את בגדיך ויחבנה לפני וגם אנכי שבעתי נאם יי': [מלכים ב' כב, יז]

הנהגות וצינונים

(א) ציל כ' דברי הספר (גליון: ג) ציל סלך יהודה (גליון: ג) מפני כציל (רש"י יעב"ז: ז) רשיל מ"ז (גליון: ט) ציל קדושה (גליון: ו) כ"ה בדפוס: [1] עיין מהרש"ל שמוחק זה אולם בדפוס כחכ ג' תיבות ודיכא דנהוג צהוג כפול ואפשר שעל זה כתב שזה נמוק אבל ציל למחוק לגמרי: [2] ציל כך פירש וכו' בדפוס: [3] ג' מהר"ם וכן אמר שם במדיום ולמה לן (גליון: ו)

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) נעוּת דף קו"ב
ב) פסחים קט: [תוספתא פסחים פ"ג, ג) פסחים קט: (ד) פסחים יז קט: מנחות לה: מגילה כ"א: נדה סג, ה) [נכורות לא:], ו) [סג, ו] [דף מ:], ח) ברכות מד, ט) ווע' תוס' נרכות מד: [תוס' נדה נ"א: ד"ה ולגני מערבא וכו' וע"ע תוס' מנחות לו: ד"ה ושמרת], י) מנחות כ"ה, כ) [דף מ"ב], ל) ה"ג, מ) פ"ה ה"ה, נ) ע"ז סב, ס) פ"ז ה"א (יט:), ע) דברים יד כא, פ) ע"ע תוס' ע"ז סב, ד"ה נמצא, ט) שביעית פ"ח מ"ה, ק) שם מ"ה, ר) שם מ"ב, ט) ע"ז סב, ט) ד"ה הוא.

הנהגות הב"ח

א) רש"י ד"ה מעות וכו' לעם הארץ זה והלה כז"ל ויבית וכו' נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הלוקח י"ב וכו' וקתני סיפא בדיא בע"ה, וכן נזכות דף י"ז ע"א ח"י נתי' ותצרי נתי':

תורה אור השלם
א) ויהי מה ארזין ויאמר לו ה'יך וירץ אחיטעין דרך הכפר ויעבר את הפגשיו: [שמאל ב' יג, ב]

ב) והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד ג'שתו עד אחיו: [בראשית ל"ג, ג]

ג) עָלָה הַפָּרִץ לַפְּנִיָּהם פָּרָצוּ וַעֲשִׂירו שְׁעָר וַיֵּצֵאוּ בוּ וַיַּעֲבֵר מִצְרַיִם לַפְּנִיָּהם וַיֵּן בְּרֵאשֵׁם:

[סיכת ב' יג]

ליקוטי רש"י

בופ"ה דברים. מעט היה כופל כגון מנחין הכה ולמטה [פסחים קט:]. מאוּדך וּמַמְדָּה. ולי נראה משום כבוד יסו ושמאל ידוד ואחיו שאתננהו מאוּדך ולמטה כדאמרן לעיל כופלין אותו יש לשנות אתרות ולא נראה [רשב"ם שם]. עובר. קודם כמו ויעבר את הכושי קדמו נמינת אנשלוס. ויעבר מ"בם פ"שיהם. יקדים לילך נראה: וסם וי:]. הלוקח י"ב. לולב לוקח אדם נשבעים מעם הארץ משום דנת שטות שנכנסת לשביעות היא דכל האילנות הולכין אחר מטתה חוץ מאתרוג ואתרוג אינו רשאי ליקח נשביעות אע"ג דהטתה נשטות משום דאתרוג נתר ליקטתה אוליגן ופירות שביעות היא ואין מוסרין דמי פירות שביעות לעם הארץ שעושה בהם סחורה ואינו מענין חזון היעצור כשכלה [נחה שנסעה [נכורות לא:]].

לולב הגזול

מִשְׁהָ, גָּזוּל הַדּוּרָא^[1]: [שפיר קאמרת]. נתמיה: ב"ל אסוקי מִלְתָּא. הוֹאִיל וכוונתו לגמור לית לן צה: **בופ"ל בה דברים, מאנא והלאה:** מוֹסִיף בה. צהלל מוסיף לכפול על כפילתו של רבי: מאוּדך וּמַמְדָּה. כדפרי' לעיל שכל המזמור כפול מראשו ועד כאן: ע"ש. דתליא ברכה נמנהג אלא ברכה שלאחריו: עובר.

קודם: ויעבור את הכושי. קדמו לרוץ

לפניו: ברתני' הלוקח י"ב מחבירו.

לי נראה דהלוקח לולב מעם הארץ

גרסי' דהא צעם הארץ קמיירי

כדאמר' בגמ' ועם הארץ לגבי חצר

לא קרי ליה חצירו ואי לוקח נמי עם

הארץ מי צ"ת לן להחזיק חצירו

נחשור: נותן לו אתרוג במתנה. חצר

שקונה הושענא כולה מעם הארץ

נשביעות יבקש ממנו ליתן לו אתרוג

נמתנה: פ"י שאין רשאי בו. נגמרא

מפרש טעמא: גב' מב"ע ליה דמי

אתרוג ב"ל"ב. ימכור לולב ציורק עד

שימן לו אתרוג נמתנה: וליתבי ליה.

דמי אתרוג צהדיא מ"ט אין רשאי

ללוקחו נשביעות: אין מוסרין דמי

פירות בו. דהמורה אמרה (יקרא כה)

לאכלה ולא לסחורה שכל פירות

נשביעות חייבין להמערב נשביעות הן

ודמיהן ולא שיעשה בהם סחורתו

להנניע לאחר נשביעות ולהעשיר ועמי

הארץ חשודין על כך לפיכך אין מוסרין

להם דמים ליקח מהם כלום דמים

דקעבר אלפני עור לא תתן מכשול

(יקרא יט): יותר ממוזן ש"ש סעודות.

אכל מזון ג' מוסרים כדי חייו דאיכא

למימר לסעודת שנת הוא לריך וכיון

שהותר בערב שנת הותר לכל ימות

השנת: ואם מסר. ששכת ומסר לו:

יאמר. חצר זה שמסר לו: מעות ה"ל.

שמסרתי לעם הארץ זה (ה) (וכו') וחלה

עליהם קדושת נשביעות כדאמרין

לקמן" נשביעות תופסת דמיה נקדושת' מקראי: יהו מחו"ל"ץ ע"ל פירות

שיש ל"י בתוך ביתי. שאינם של נשביעות ויכנסו הפירות לקדושת תחתיהן:

ובא

צעלמא ולא מעכב כדאמר' (פ"ק דסוטה^א) צסוף פירקין^ב

ציה מצרך כדמוכה פ"ק דפסחים (דף יז: וסא) דפליגי צעל ציעור חמץ דמר סבר לשעבר משמע טפי ומר סבר להצא נמי משמע ופריך מהעושה

לולב לעצמו דקמיי נטלו לצאת צו אומר על נטילת לולב וקשיא למאן דמצריך לצער ומשני שאני התם דצעינדא דאגזביניהו נפק ציה ופריך אי הכי לצאת יאל צו מיצעי ל"י ומשני משום דקצעי למיתני סיפא לישב צה חנא רישא לצאת צו ונריך לומר על כרחך הוילי והמנוה לא נגמר עדיין

לגמרי דצעי נייענט מצרך ועוד כדאמר' צסוף פירקין (דף מא:)

ולולב צירו קורא ק"ש ולולב צירו אע"פ שכל אלו הדברים אין מעכבין מ"מ הוילי יש בדבר מנוה מן המוצתח חשיב כעובר לעשייתן וצהדיא אמר

צירושלמי דברכות פרק הירואה^ה גצי ציית העושה ציית לעצמו אומר צא"י אמ"ה אקצ"ו לעשות ציית נחטטף צה אומר אקצ"ו להחטטף צציית

והיינו טעמא לפי שהמנוה מושכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד ומ"מ לא לגמרי דמי ללולב דהתם מצרך על נטילת לולב ומשטל עברה כבר

עיקר מנוה והתם צירו פליגי מנוה מאימתי מצרך עליהן רבי יוחנן אמר עובר לעשייתן רב הונא אמר צשעת עשייתן:

הלוקח

דאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה חצירו דתנן צפ' הניוקין (גיטין ס"ה. וסא) משאלת אשה לתביתה החשודה על הנשביעות וצפרק בכל מערבין (שירזון לב וסא) האומר לחצירו לא ולקט לך חאנים מתאנחי אוכל מהו עראי ומעשרן ודאי^א וקמתי סיפא צד"א צעם הארץ ובשבת פרק

שואל (דף קג.) לא יאמר אדם לחצירו שכור לי פועלים ומוקי לה נחצירו נכרי:

וליתבי

דמי האתרוג צהדיא מ"ט אין רשאי ללוקחו דאי משום דאסור לעשות סחורה צפירות שביעות לא חשיב סחורה אלא כי ההיא

דמסכת נשביעות פ"ז (מ"א) לא יאל לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אכל הוא לוקט וצנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותר מותר למכור

פ"י היינו" לוקח היינו לוקט כדקמתי סיפא אכל הוא לוקט וצהדיא קמתי בתוספתא^ב ולא יאל לוקט^א וכשמוכר בשוק הוא הלוקט עצמו אסור [דללקט]

לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה^ב דהיינו למכור אכל הוא לוקט וצנו מוכר על ידו דלא חשיב סחורה כיון דהוא לא ליקטם וצירוש"ל^א אמרי

האחין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן דעל ידי הצלעה מוכר שלו ושל חצירו א"ר יוסי צר צון וצלגד שלא יעשו פלטור פ"י לא יאל מוכר צההוא

אתרא כל שעה וסוחרי נשביעות דתנן פ"ק דר"ה (דף כב וסא) ופ' זה צורר (סנהדרין כד:)

היינו כי האי גוונא ואפשר הקונה מחצירו כדי להרויח ולמכור ציורק היינו נמי סחורה וצפ' ז' דנשביעות (מ"א) תנן שאין עושין סחורה צפירות נשביעות ולא צצכורות ולא צצכורות ולא

נערפרי' ולא צשקלים ולא צרמשי' לא משכחת שיהו כולם שוים לענין סחורה אלא כי האי גוונא צצהדיא שרא רחמנא למכור כדכתיב^א או מכור לנכרי^ב:

שאיין

נשביעות הן ודמיהן ולא יעשה בהן סחורתו להנניע לאחר נשביעות ולהעשיר וקשה דא"כ לישתרו כל אותן דתנן צמס' נשביעות

פ"ז (מ"ה) שיש להן נשביעות ואין להם ציעור וצהדיא פריך צשמעתין אי הכי לולב^א אין לו ציעור דמתקיים הוא וקא אסר למסור דמיו לע"ה

אלא ה"ט דאיכא איסורי טובא שאין ע"ה נזהר לאסור לקנות בהן צבהמה טמאה עבדי' וקרקעו^ב חלוק וטלית ומנעלי' ואין נותנין לא לצייר ולא

לצנן ולא לספן ולא לספר^א דנשביעות לאכילה ולנשתיה ולסביכה^ב ולא לשאר דברים ואסור לפרוע מהן חצוב^א ואין מספר לדיינים ולאיסורים שיש

צפירות נשביעות שצריך לנהוג בהן קדושת נשביעות:

יותר

ממוזן ש"ש סעודות. משמע שיש צמיי אתרוג יותר ממזון שלם סעודות והא דתנן פ"ז דמעילה (דף כ"ה) נתן לו שתי פרוטות ואמר לו לך

והבא לי אתרוג צאחת וצאחת רמזן התם צאתרוג פסול דלא צעי ליה אלא לאכילה אכל הכא כשר והדר לצרכה דמיו יקריס:

מעות

ה"ל"ו מחו"ל"ץ ע"ל פירות שיש ל"י בבית. פלוגתא היא צשמעתא דנטועין צצמרצה (צ"ק ס"ה וסא)^א גצי כרס^א אס יכול לחלל מה שצד חצירו

ולמאן דאסר קשה מה מועיל כאן וי"ל דהכא קנסא צעלמא הוא ודכוותה אשכחן פרק האיש מקדש (קדושין דף נה: וסא) דאין לוקמין

צבהמה טמאה ועצדים וקרקעות צמעות מעשר שני ואס לקח יאכל כנגדם ומפרש התם קנסא:

פרק שלישי

אבל

את המגילה עומד (מגילה דף כ"ה:) וכן^א תנן פרק צא סימן

(נדה נ"א:) ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו ומפרש בגמ'

לאחריו ריחני הוה מצי למימר לאחריו הלל ומגילה צמקום שנהגו שלא

לצרך אחריהן אלא ריחני פסיקא ליה

וכמו כן הוה מצי למימר מנוה טובא

כגון ציית ושופר וסוכה ולולב למאי

דפי' ר"ת דאין מצרכין לשמור חוקיו^א

אלא אחפילין לחודייהו ודוקא צשמסלקן

משום לילה וכמאן דאמר לילה לאו זמן

חפילין הוא^א:

עובר

דאי לאחר שנטלו ומאגצביה נפק ציה

כדאמר' צסוף פירקין (דף מ"ב) ומיהו

לא מסתבר כלל דהיאך יצרך עליו והוא

מונה צכלי הא אמר צהקומץ רצה (מנחות

לה: וסא) חפילין מאימתי מצרך עליהן

משעת הנחה עד שעת קשירה וכל

שעה שאין המנוה מזומנת צצרו לעשות

לא מיסתבר כלל לצרך עליו ושמא

לפניו מצוה דקו"ל כל

האחרונ מצרך והיינו עובר לעשייתן

שמעכדים זה את זה^א אי נמי לאחר

שנטל שניהם אלא שהופך אחד מהן

כדאמרין צסוף פירקין (דף מ"ב)

כשהפכו דאין יוצא צמנוה אלא דרך

גדילתן כדדרשינן פרק לולב וערצה

(לקמן מה:) מדכתיב ע"י שטים עומדים

ואפי' נקיט להו כדרך גדילתן אפשר

שיתכוין שלא לצאת צו עד אחר ברכה

דאע"ג דאמר' צסוף ראוהו צ"ד (ר"ה

כח:) דמנוה אינן צריכין כוונה מ"מ צעל

כרחו לא נפיק והא דלא משני הכי

צסוף פירקין (דף מ"ב) דמייירי צאדם

שאינו צקי שהולך אצל צבוי ללמוד אי

נמי משום דלא גמרה מנוהו עד אחר

ניענט דמהאי טעמא נמי מצרכין אנטילת ידיס אחר נטילה דלא גמר

מנוהו עד אחר ניגוצ כדאמר' פ"ק דסוטה (דף ד:) דאסור לאכול צלא

ניגוצ ידיס ומיהו לא דמי כולי האי דניענט אינו אלא מכשירי^א מנוה

דנפיק דמי צשכח וזו נותן לו שני

וזוים בלולב ולוקח

האתרוג בחנם כי בפירוש

לתת דמי פירות שביעות

לצ"ה אסור והאתרוג

אין בו איסור אומר כי

אבל הלולב שהוא כמו עץ

ואינו פרי הייתי אומר כי

דאמרין לקמן שהוא

אסור לא משום דהוא

לולב כן שנה ששנת

שוננס בשביעות. דתניא

אין מוסרין פירות

שביעות לצ"ה יותר

ממוזן שלם סעודות ואם

מסר אומר לו מעות הללו

ג' סעודות כדי מזונ

ליום אחד ואפילו לשבת

חשק שלמה על ר"ח

א) אינו מוקן ואולי צ"ל אכל

מאז דאמרין לקמן משפט

שהוא אסור רק משום דהוא

לולב וכו'.

עין משפט
נר מצוה

פ"ב א טו"ש"ע א"ס סי' נז
סעיף א צהנחה:

צ ב מ"י פ"א מה"ל נרכות
הל' צי ופ"ה הל' ג'

ופ"ד מה' חפילין הלכה ז'
סמג עטין כז טו"ש"ע א"ס

סי' כה סעיף ח ופי' קמח

סעיף יא:

צ"ג ד מ"י פ"ח מה'

שמיטה הלכה יא:

צ"ד ה שם הלכה י:

רבינו חננאל

וכן לא יאמר היא שמיה רבה והדר מבכר א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא מיהו בחוריהו הכא והתם חדא מלתא היא ואסוקי מלתא לית לן בה: מתני' מקום שנהגו לכפול יכפול. תנא רבי כופל בה דברים ר' אליעזר בן פרטא מוסיף ואוקימנא מוסיף לכפול מאוּדך ולמטה. לברך אתרוג יברך הכל כמנהג המדינה ואוקמה אביי לא שני אלא לאחריו אבל לפניו מצוה דקו"ל כל הברכות כולן מבכר עליהן עובר לעשייתן פי' כדכתיב וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכרש כלומר רץ אחימעץ והקדים את הכושי: פסיקא הלוקח לולב מחבירו בשביעות נותן לו אתרוג במתנה כו'. לא רצה לתת לו אתרוג לו במתנה בו' מבליע לו דמי אתרוג בלולב. פי' אם היה שוה הלולב זה והאתרוג זה נותן לו שני וזוים בלולב ולוקח האתרוג בחנם כי בפירוש לתת דמי פירות שביעות לצ"ה אסור והאתרוג שהוא פרי אסור בהנאה אבל הלולב שהוא כמו עץ ואינו פרי הייתי אומר כי אין בו איסור א) הא דאמרין לקמן שהוא אסור לא משום דהוא לולב כן שנה ששנת שוננס בשביעות. דתניא אין מוסרין פירות שביעות לצ"ה יותר ממוזן שלם סעודות ואם מסר אומר לו מעות הללו מחוללין כו'. פי' מוזן ג' סעודות כדי מזונ ליום אחד ואפילו לשבת

חשק שלמה על ר"ח

א) אינו מוקן ואולי צ"ל אכל מאז דאמרין לקמן משפט שהוא אסור רק משום דהוא לולב וכו'.

הנהגות וציונים

א) צ"ל אמרי אסוקי וכו' כך הגי' בעי"ו וכ"א באבודרהם דף כב ע"ב (גליון): [ב] צ"ל אמר (רש"י וכו'ה בדפני'): [ג] [בשבת קא: פרשי' כלומר רבינו בדורו כמשה בדורו ובביצה לח ע"ב פרשי' ביקרא דמשה קא משתבע ובחולין צנ ע"א פרשי' חלמדי חכם] (גליון): [ד] צ"ל וכו' (כאה"מ): [ה] נדצ"ל שיורי מצות: [ו] ר"מ מ"ז (גליון): [ז] בדפו"ר הא"י לוקח: [ח] יש להוסיף ולא היא לוקט ומוכר בשוק וכשמוכר (כאה"מ): [ט] [לולב צמיי וי"ב"ב אין לו ביעור צצ"ל לענ"ד] (גליון): [י] נדצ"ל כרם רבשי:

צא א ב ג מ"י פ"ח מהל'
שמעיה הל' יו פ"ו ע"ס
הלכה ב'
צד ד מ"י פ"א מה'
מעשר שני וז"ל הלכה
ה':

רבינו הנחל

ראקשין מזון ג'
סעודות מן המופקרות
ותו לא ורמינהו הא דתנן
בשביעית פ"ג הפיגם
הירבוטין השותין
וחלגלוגות והכוספר
שבהרים והכרסם
(שבנגות) (שבנגות)
והגריר שבאפר פטורין
מן המעשר ונלקחין מכל
אדם בשביעית ולא קמני
ג' סעודות. ורפיקין ורבי
מן. פ"י כ"ד מוזנזין
כלומר כ"ד שיכורו אלו
ירקנה בדמיהן פת כדי
אכילתו ולא קשיא. אי
הכי שאין מותרין לו
בשביעית (ה) הוא שוכנס
משנה ששית לשביעי'
כ"י הוא חסוב מפרדות
שנה ששית לפיכך מותר.
וא"ת אי הכי ליחגי
במתני' שגם האחרון
מותר ונקמה באחרון
בן ששית הנכנסת
לשביעית לא מצוה
אמרת הכי דאפי' אחרון
בן ששית שוכנס בשביעית
אסור דבתר לקישה
אולין ולא חישינן
לחטותו של

חשק שלמה על ר"ח

(ה) נראה דחסר כאן וז"ל שאין
מוסרין לו דמי פירות שפיעים
לולב נמי לולב דה שטח שוכנס
לשביעית הוא שוכנס וכו'.

לעזי רש"י

רד"א. פירוש פיגם, מין
עשב מר בעל פרחים
ירקקוס.
הנפ"ש. פירוש ירנזון. מין ירק
הגדל בגנות וזוא כאלל.
אישפ"ר. פירוש
אספרגוס (גידים דף ג'
ע"ב ועין ערך עין
אספרגוס וירנזון).
פולפ"ד. פירוש
חלגלוגות, רגילה (ה"ש
והר"ש עוקשין פ"ג
מ"ג). א"ינדר"א.
פירוש כוספר, גד (כ"ט)
שמוח טו, לא; מלמד יא.
(ז) קריש"ן. פירוש
שטלים, מין ירק חס ויבש
ועשמו חד מועיל לפחות
האברים (מוסף הערוך
ערך שטלים ח' ועין כ"ט)
ע"ז דף ג' ע"ב ד"ה
השטלים ונחטותם האבן
חלק חטאות הארץ פ"ג.
א"ינדר"א. פירוש כוספר,
אפי"ן, גלגל"ר (פלו)
(עין שו"ת חת"ס אורח
סו"ס קל"ח). אורז"א.
פירוש גרגיר (שפיעות)
פ"ט מ"א, מעשרות פ"ד
מ"א, ארבות (כ"ט) מ"ב
ד, לט; יומא דף י"ט ע"ב.

לט:

לולב הגזול

פרק שלישי

סוכה

מסורת הש"ס
עם הוספות

בד"א. דמזון שלש מיהא מוסרין צלוקה מן ההפקר שראה חזר
זה שנתלקטו פירות הללו בשדה המופקר שאין ע"ה זה
שומרין הואיל ולא ראינוהו חשוד מותר למסור לו מעט אבל לא הרבה
שלא תהא עינו זרה להנעימן אבל צלוקה מן המשומר שהשדה זו מקום
משומר צדד ופתח ועול זה נחשד
לענין שאינו מפקינן שאמרה חורה
תשומתה ונטעמה ואכלו אצוני עמך
והערמה היא שמוכרן על ד כך פ"י
צקונט' ולא יתכן פ"י זה לפי מה
שפירשנו בשם ר"ת פ"צ דתמונת
(דף מה. וטס) גבי שלי חדש ושל חזרי
יזע דקמס ע"ה אינו חשוד אלא כ'
ידע ציה שהיה חשוד ואי צודאי חשוד
מיידי הכא א"כ מן המופקר נמי ליחסר
הפיגם וכו' וכל מי דחשיב חסם^(ז) ואומר
ר"ת דפירות מן המשומר אסורין
כדדדשי' צת"כ^(ח) ואח ענבי מירק לא
תצור מן המופקר אמה צור ואי אמה
צור מן המשומר דמירק משמע דמז
מקן ציי אלס וכן פ"י צקונט' בשם
רעומי צסוף יצמות (דף קכב) גבי
נכרי שהיה מוכר פירות צשוק ואמר
פירות הללו של ערלה הם של נטע
רצעי הם של עוקה הם לא אמר ולא
כלום לא נתכוין זה אלא להשיב מקחו
כלומר של עוקה מפרדם מעוקה וגדר
צביצ לו והיא צשעית והקשה שם
צקונטרס על פירושם מה איסור יש
כאן אם עבר זמן הציעור לא שנה מן המשומר ולא שנה מן המופקר
אסור וקודם הזמן אלו ואלו מותרין ופירש שם דעוקה עיר שצדק
ישראל ופירותיה משוכנים ואם היה עוד כוכבים זה צחולה לארץ
ומשבתן ואומר מעוקה הן אין חוששין לצדדין לענין צשעית דאין נוהגין
צחול' דאמרין^(ט) עמון ומואצ מעשרים מעשר עני צשעית ולענין שלא
לעשר עליהן מפירות חול' משום מן הפטור על החיוב ופירוש ראשון נראה
לר"ת דמן המשומר אסורים כדפרישית ועוקה לשון ועוקה ויסקלהו
(ישעיה ה) כמו צית יעוק היתה נקראת דתנן פרק צ' דר"ה (דף כ"ב:)
ולגשיב מקחו אומר כל זה דפירות של ילדה טובים משל זקנה ופירות
הפרדם השמור טובים משל הפקר שיד הכל ממשמשים צהן וקשו להו
ידים וגם ממנהרים ללקטם קודם צשולס והא דקאמר הכא אפי' כחאי
איסר אסור היינו משום דאסירי צאכילה וסומרי ספיחים צשעית דפ'
הצית והעליה (צ"מ דף ק"ח) לא שומרים מן האכילה דלא היו צריקין
לשומרם מצני אלס דמאליהם היו פורשים כשהיו יודעין שאין לצורך
העומר ולא היו שומרין אותם אלא מצמחה חיה ועוף וסמיהו קשה
לר"ת דלא אסר צת"כ מן המשומר אלא צצצירה כדדך הצצירים אבל ע"י
שינוי שרי דקדקתי סיפא מכאן (ה) אמרו תאנה של צשעית אין קולאין
אוחה צמוקא אבל קולה צחרצה אין דורכין ענבים צגת אבל דורך הוא
צצריצה אין עושין ויחסי צצד וצקונטרס אבל כותש הוא ומכנס לצצריצה
ואמן המשומר קאי ועוד דמשמעמין משמע דלא אסר מן המשומר
אפילו כחאי איסר אלא לפי שמוסר דמי צשעית לחשוד אבל פירות

ובא. חזר זה ואוכל אותם הפירות צקדושת צשעית אכילה ושתיה
וסיה והדלקת הנר שהן הנאות המותרות צהן כדמפרש צמס' צשעית
(פ"ח מ"ג): בד"א. דמזון ג' סעודות מיהא מוסרים צלוקה מן המופקר
שראה חזר זה שנתלקטו פירות הללו בשדה המופקר שאין ע"ה זה
שומרו הואיל ולא ראינוהו חשוד מותר
למסור לו מעט אבל לא הרבה שלא
תהא עינו זרה להנעימן: אבל בלוקה מן
המשומר. ששדה זו הימה משומרת צגדר
ופתח ועול זה נחשד לענין שאינו מפקיר
לעניים^(ט) דכחצי (שמות כג) ואכלו אצוני
עמך וגו' והערמה היא שמוכרן על ד
על ד: הפיגם. עשצ שקורין רוד"א:
הירבוטין. הנפל"ש צלשון אכסנו וטסן
קורין לו אודל"ש וכן עשצס וטעמם
קרוצ לולב גפיס: והשיטין. אישפ"ר^(ט)
ומין ירק הוא: וחלגלוגות. פולפ"ד:
והכוספר של הרים. אלינדר"א והוא גדל
צהרים אבל כוספר של גנה חשוד הוא:
והכרסם של נהרות. שקורין צלע"ז
קריש"ן אבל של גנה חשוד הוא. וי"א
כרסם אפי"א וכן שמעתי אבל נראה
שאנה גדילה צנהרות: והגריר של
אפר. אורז"א הגדילה צאחו אבל של
גנה חשוד הוא: פטורין מן המעשר.
צכל השנים כדמפרש טעמא שאין כיוצא
צהן נשמר שאין חשודין על הצריית
ומפקירין אותן לכל והפקר פטור מן
המעשר דכחצי (דמס יד) וצא הלוי כי
אין לו חלק ונחלה עמך צצדד שאין לו חלק ונחלה עמך יכול מעשרותיו
לא הפקר לקט שכתה ופאה שיש לו חלק עמך^(ז) וניקחין מכל אדם
בשביעית. ואף על גב דצשעית נהגא צמופקרים מפני שאין כיוצא
צהן נשמר והוא ליה לוקח מן המופקר ואף על גב דלא ידעינן ציה
צחאי דודאי הפקיר מחזקתה ליה צצדי דאין דרך לשומרן לפיכך
מוסרין לו דמיהן ולא חשדינן ליה שיענישם לסחורה אלאמה צלוקה
מן המופקר מפקרין טובא דהא ונקחין קמני משמע אפילו טובא: בבדי
מן. ככדי מונומתי שנו דנקחין והיינו שלש סעודות: וימן המלך המלך.
צצרכי סעודה משמע קרא צדיאל (ה) וימן המלך ויפרנס המלך:
אי הכי. דאין מוסרין דמי צשעית לעס הארץ לולב נמי לא נוצץ
מיינה שאף צ נוהג צשעית וטעמא מפרש לקמן: ומשני א"צ בר
שיטת הנכנס ל"שביעית הוא. דעל כרחך צחמשה עשר יום שמראש
השנה עד תאנה לא גדל וקיימא לן אין צהר חטטה אולין ציה צמסכת
ראש השנה (דף י"א:). אחרון בתר לקישה אולין. לחלוק משאר אילנות
ודינו מירק שהלכו צו צחר לקישה משום דגדלו על כל מים כדאמרין
צ"ה (דף י"ד:). ותצוזה ואילנות גדלין על מי גשמים ואחרון גדל על
כל מים שמסעין אותו חמיד מירק כדאמרין צפ"ק דקדושין (דף א:).
בין ל"א בין ל"ג. דאפליגו צאחרון לענין מעשר מווד לענין
צשעית צצחר חטטה אולין ציה: צצצ"ה. שנוהג צו כאלין וכן
רצעי נוהג צו: ול"שביעית. דאולין ציה לענין צשעית צצחר חטטה:
שצשעת

אין לו חלק ונחלה עמך צצדד שאין לו חלק ונחלה עמך יכול מעשרותיו
לא הפקר לקט שכתה ופאה שיש לו חלק עמך^(ז) וניקחין מכל אדם
בשביעית. ואף על גב דצשעית נהגא צמופקרים מפני שאין כיוצא
צהן נשמר והוא ליה לוקח מן המופקר ואף על גב דלא ידעינן ציה
צחאי דודאי הפקיר מחזקתה ליה צצדי דאין דרך לשומרן לפיכך
מוסרין לו דמיהן ולא חשדינן ליה שיענישם לסחורה אלאמה צלוקה
מן המופקר מפקרין טובא דהא ונקחין קמני משמע אפילו טובא: בבדי
מן. ככדי מונומתי שנו דנקחין והיינו שלש סעודות: וימן המלך המלך.
צצרכי סעודה משמע קרא צדיאל (ה) וימן המלך ויפרנס המלך:
אי הכי. דאין מוסרין דמי צשעית לעס הארץ לולב נמי לא נוצץ
מיינה שאף צ נוהג צשעית וטעמא מפרש לקמן: ומשני א"צ בר
שיטת הנכנס ל"שביעית הוא. דעל כרחך צחמשה עשר יום שמראש
השנה עד תאנה לא גדל וקיימא לן אין צהר חטטה אולין ציה צמסכת
ראש השנה (דף י"א:). אחרון בתר לקישה אולין. לחלוק משאר אילנות
ודינו מירק שהלכו צו צחר לקישה משום דגדלו על כל מים כדאמרין
צ"ה (דף י"ד:). ותצוזה ואילנות גדלין על מי גשמים ואחרון גדל על
כל מים שמסעין אותו חמיד מירק כדאמרין צפ"ק דקדושין (דף א:).
בין ל"א בין ל"ג. דאפליגו צאחרון לענין מעשר מווד לענין
צשעית צצחר חטטה אולין ציה: צצצ"ה. שנוהג צו כאלין וכן
רצעי נוהג צו: ול"שביעית. דאולין ציה לענין צשעית צצחר חטטה:
שצשעת

מיהא לאכילה שרי דאי אסירי וכו' דרך לקנות דבר האסור ומיהו קשה דרישא דקרא דריש ליה התם לאיסור אכילה דקמני רישא את ספיח
קאיך לא חקורא מכאן סמכין על הספיחים שהן אסורין ועוד דכולה סיפא דחאניה של צשעית סחם משנה היא פרק ח' (מ"י) משמע דצסתם
צשעית איירי שדך להפקיר אע"ג דצממל דירושלמי מייחי עלה כולה דרשא דחורת כהנים: **לרבעי**. הן משנה אחת כמאן דאמר נטע
רצעי צפרק כ"ד מצדין (דף לה:). **ולשביעית**. ירק נמי איח ציה צשעית אלא מפרש צירושלמי פרק צ' דצכוריס^(ט) כגון אחרון צת
ששית הנכנסת לשביעית הרי היא לצעלים כאלין צצחר חטטה^(ז) ולא מירק צצחר לקיטה והא דלא תנא שזה לאילן לענין כלאים (ולא^(ח)) הוי כלאי
הכרם מה שאין כן צירק ולענין דר"ה שלו שצט כאלין אע"ג^(ט) דלאחר לקיטתו עישורו מירק ומ"מ ר"ה שלו שצט כאלין כדאמרין פ"ק דר"ה (דף
ד: וטס) דלא תנא אלא מיידי צצחא אולין צצחר חטטה וצחא אולין צת לקיטה וא"ת ואמאי לא אולין צאחרון צצחר לקיטה לכל דבר כיון דגדלו על
כל מים מירק דהכי משמע פ"ק דר"ה (ה"א ע"ס) צצספך מנרקן ומיקדך מה גורן ויקצ שחאי גדלין על רוב מים ומחשעין על שנה שעצרה ילאו
ירקות שגדילים על כל מים ומחשעין לשנה הצאה ואע"ג דמעשר ירק דרצין מ"מ לענין צשעית דאורייתא דרשא גמורה היא וי"ל משום דדרשין
פ"ק דר"ה (דף י:). גבי ערלה פעמים צצצריעית ואסורים משום ערלה^(ז) וא"ת דהכא משמע דאולין צירק צצחר לקיטה לענין צשעית וצמסכת
צשעית (פ"ט מ"א) תנן כל הספיחים מותרין חון מספיחי כרוב ופירשנו^(ט) שם ע"פ הירושלמי דאיירי צצספיחי ששית הנכנסין לשביעית ומיחמרא
צצדי הויא דפ' מקום שנהגו (דף נא: וטס) דתניא איכא אסורין חון מספיחי כרוב ונראה לפרש דהא דאולין צירק צצחר לקיטה היינו צשלא
נגמר גידולס צששית אבל נגמר גידולס צששית שרו צין לר"ע דדריש שגדילים על רוב מים צין לר' יוסי הגלילי דדריש שגדילים על מי שנה
שעצרה פ"ק דר"ה (דף ד:). מיידי דהוא צצצלים הסריסים דהתם שמוע מהם מים ל' יום לפני ראש השנה דאפילו מאן דפליג התם הכא מודה
לר"י הגלילי כיון דנגמר גידולס נמצאו גדילים על מי שנה שעצרה ותו לא גדלי על מי שנה הצאה ולר"ע נמי כיון דתו לא גדלי על כל
מים ילאו מתורת ירקות הגדלים על כל מים כדאמרין צירושלמי גבי צצלים הסריסים פ"צ דצשעית^(ז) אמר ר' מנא מכיון שמוע מהם מים שלשים
יום לפני ר"ה נעשו צצצעל צמספקת צמי גשמים ומחשעין לשעצד וכן נראה לגבי אורז ודוחן צ"ה פ"ק (דף י"ב:). דיהב להו שמואל דין ירק
צצחר לקיטה וקאמר הכל הולך אחר גמר פרי אלאה גמר פרי עיקר אלא דנקט צכל דוכתי לקיטה משום דדך לקט צצמר פרי והנהו גמר
פריים צצחד אלא שאין מתיצצין צצחד כדאמרין דעשויה פרכים פרכים ומיהו קשה מאחרון דאמרין פרק קמא דר"ה (דף ד:). צאחרון
שחטנו פירומי קודם חמשה עשר דאדך שצט ונלקט צצחד צצצט^(ט) ומשמע משום דמספקא ליה אי אולין צאחרון צצחר חטטה כר'
אליעזר

(ב) צשעית פ"ט מ"א,
(ג) ר"ה יד: קדושין צ:
צכור' פלק צ מ"י,
(ג) מעשרות פ"א מ"א
ירושלמי שם, (ד) ע"ע
מה שפירשו צבנחות פד.
ר"ה שומרי, (ס) פ' בהר
פ"א ה"ג, (י) חגיגה ג,
(י) וצ"י מוס' קדושין צ:
ר"ה אחרון, (ט) ה"ה,
(ט) דף י"ד, (י) עיין חוסי'
קדושין ג. ד"ה מה ירק,
(ס) ה"ו.

הנהגות הב"ח

(ה) חוסי' ד"ה צ"ה
דמזון וכו' מכאן אהה
אומר תאנה:

תורה אור השלם

(א) וימן לחם הפלך
דבר יום ביומו מפת צב
הפלך וימן משתיו
לקדלם שנים שלוש
ויקצצתם יצמרו לפני
הפלך: [וינאל א, ה]

ליקוטי רש"י

שזה צ"אצ"י, לילן אחר
חטטה לענין ערלה
ורצעי וצשעית (ר"ה י"ד).
גבי דרכים. ערלה
ורצעי נוהג צו כאלין
ולענין צשעית הולכין
צמירומי אחר חטטה
כאלין ולא אחר לקיטה
פלק [קידושין ב:].

הנהגות וצינונים

(א) בחוסי' ד"ה בד"א
בהצתקת לשון רש"י
ליחא חיבת "לעניים"
(רש"ש):
(ב) בדפ"ד נוסף דבתר
חנטה ופפור **ממעשר**
וכ"ה בחוסי' ר"ה יד ע"ב
ד"ה ולשביעית ולפ"ז
חיבת "ולא" מיותר:
[ג] צ"ל דל"א (גליון):
[ד] דאע"ג כו' פ"ט
ר"ה כו' (כ"ה בחוסי'
הרא"ש): (ט) לשון החוסי'
בר"ה שם ופירש
הר"ש: [י] ג' חיבות
ונצ"כם באחד בשבט
ליחא בדפ"ד וכן בחוסי'
שם ליחא:

(א) "ר"ה דף ע"ו. מוסף
שבעים סוף פ"ג. (ב) ז"ק
קא: [ע"ש בל הסוגיא],
(ג) ע"י תוס' פסחים כו:
ידה מכלל, (ד) [ז"ה לנ]:
ע"ש מדרש סב: ע"ש ז"ק
קב, (ה) ז"ק דף קב,
(ו) [מכות יג].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרו אחריו
אחר לקיטה:

תורה אור השלם
(א) והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה לך
ולעבדך ולאמתך
ולחשביך ולחשביך
הגררים עמך: (ויקרא כה, י)

הגהות וציורים

א [צ"ל: דתניא]
 (גליון): 3 בדפור'
 להסקה וכ"ה כב"ק
 שם: 2 רש"ל מ"ז
 (גליון): 7 צ"ל ולא
 כ"ה בדפור':
ה [צ"ל: תיבת "וסתם"
 (רש"ל): 1 צ"ל
 ורבותיו וכ"ה בדפור':
א דאכל דבר שהנאתו
 ביעורו שוה כצ"ל
 (רש"ש וכ"ה ברש"י ב"ק
 (שם):

ליקומי רש"י

[illegible]

הוא דאמר. מנה דמנה' למקפיד
אלתרו: (דאמר²) כי האי תנא.
קדמי ורשמינו מנו צאשא ואמר
ואתה אחר לקיטין צין למעשה צין
שביעית: טעמא דהל' כי ששית
גמ. קושיא אחר כלומר לעיל אמר
היינו טעמא דלולב ניקח משום
דבר ששית הוא הא שביעית הוא
אסור ופקא מינה שלולב שביעית
קדמוס שביעית ויהא זהו שלל
דמנה דמנה צין ויהא שביעית

תתם. גבי עני הדקה להכיר את
והוא גיבן הן שבעים דלמור קרא
היתה שבה וגו' ומשמע לם לכל
כריסם וכו' ואלה למימור דלן
מזרח הלוטו מפירות שבעים אלף
האם הדומה לאלים: שהנאחו
ביעורו שור. כלומר שהנאחו ויעורו
שמתחבר מן העולם באין כלחד כגון
שוכה ושמה והדלקת הכר ומסך
דלשלה נמי ליפין שאין שבעים נוהג
כפרי העמוד האלף הלוטו
היה"מ מירש קרא היתה שבה הארץ
והוא נמה שלם לאלה שהנאחו
דומה לאלים: יצאו עצי הקפה
שהנאחו אחר ביעורו. משעשו
נחלים אופין אחר אלל לולב עיקר
הנאחו לבד אף הציח והוא

שפעת צעורו וקלקולו ודמי להנאה אולי
להסיף ולהכי הלכך בחר מהשנה אולי
ענין שמן שהעץ ענמו מלוקקין צו
הנאהו ויעצרו שזה יומא השתא מיי
הנהגא צרו שביעית: ומשני בתם
ימינאן צבייתא ומתקין לאו להלכר
קדושת שביעית מעיקרא ואפילו לקטן
היא. וענין דהסקה גופייהו
היא אי נהגא צרו שביעית אי לא
ולאסילא למעוטי כל שהנאהו אחר
הדרשה אימעות אים ואיכא דלא
הנאהו שיה בכל אדם בגוון מלוגמא
ומצויי שכל גורמים וקמא ענין
מחזוב דכל הספרים וערמתי מנעו
ישיבה כפי דבריהם ואינו יכול וזו
ידו של רבנו גרשום בן יהודה מנעו
צביטן יתקן צר מנחם מחזוב ואינו
מוסרין פירות שביעית לא לתוך מלגה
לא לבבחה. לכנס בגדל ציין על שביעית
מיעורן משמעה ששורה העצירה או

שמן או בגד ציץ נחנקלק ונצער והנאחו איז אלץ ע
סגרי סחם פירוש לאכילה ויחילה עליהו קדושה
ול קטן נחמדה וכמה לא מיהא מחשה לאפקוע
ולהכי אלץ פירוש סחמן לאכילה ומשעת יצירת חיי
נהנין בקדושה שפיעת אלץ הנהא הדומה לאכיל
ועפויס דרייט עליטון נחמדה

שניה שמעשרותיה מעשר
ממנו שמעשרותיה מעשר
שלישית ואילו שאר חילנות
ית מחעשרין כדין שניה

אִשְׁבַּשְׁעַת לְקִימָתוֹ עוֹיֵר
ר' אֶלְעִיָּזֵר אֹמֵר אֲרֵי
דָּבָר הוּא דֹאמֵר כִּי אֲרֵי
יוֹסֵי אֲבִמְלֹחֻם הָעִיד
אֶתְרוֹג אַחֵר לְקִימָה
בְּאוֹשָׁא וְאָמְרוּ בֵּין
לְשִׁבְעִית מֵאֵן דְּרֵי
וְדִבְרֵי חֲנָנִי אֶתְרוֹג
וְאַחֵר חֲנָנִי לְשִׁבְעִית
וְאָמְרוּ אֶתְרוֹג (6) בֵּין
לְשִׁבְעִית טַעְמָא
הִנְכֵּם לְשִׁבְעִית הוּא
אֲמַאי עֲצִים כַּעֲלָמָא

מִשּׁוּם קְדוּשַׁת שְׁבִיעִי
וְעַל גִּפְתִּים שֶׁנֶּכְבֵּד
לִקְטֹן לֹאכִילָה יֵשׁ בְּתוֹךְ
לִקְטֹן לְעֵצִים אֵין בְּתוֹךְ
שֶׁשְׂאֵנִי הֵתֵם דֹּאמֶר קָרָא
דּוּמִיא דְּלֹאכִילָה מִי
צִאוּ עֵצִים שֶׁהִנָּתֵן
לְעֵצִים דְּמִשְׁחָן דְּהִנָּתֵן
לָהֶם סָתֵם עֵצִים
וְלֹא הִסְתַּקָּה תְּנֵא יוֹסִי
פִּירוּת שְׁבִיעִית לֹא
יִוְסִי אֹמֶר מוֹסְרִין
לֹאכִילָה וְלֹא לְמִשְׁרָה
וְיִוְסִי אִמֵּר קָרָא לָכֵם לְ
לְמִשְׁרָה וּלְכַבּוּסָה וְתִּלְכֹּם
דּוּמִיא דְּלֹאכִילָה נִצְאוּ
מִשְׁרָה וּכְבּוּסָה וְדִרְבִּי
יִוְסִי הֵא כְּתִיב
לֹאכִילָה וְלֹא לְמִשְׁרָה
וְלֹא לְמַלּוּגְמָא אֲתָהּ אֹמֵר
אֵין אֵין אֵלָּא וְלֹא לָכֵם
הֲרִי לְכַבּוּסָה אִמֵּר
לֹאכִילָה לֹאכִילָה וְלֹא
לְדִרְבּוּת אֵת הַכַּבּוּסָה

ועלי קנים וגפנים קיים
הוא איבא עצים דמשחן.
למיר כמו בלשונות והוי
אס לקטן להדלקת אורה
עצים. הוי הסק להסקה
והי הלכך לא נחמד צרו
למיר: ה"ג עצים דרדוק
נמאסן אחר ביעורן מנא
מא דמא דדרים לכס דומא
וי דרדוקשין לעיל ומהא
זי מנייה אלזא דבר שאין
ואספוקציון. ואזי שמעמי
קוקה ונינו ונאוי הא ו"ס
בכל צדי שיטת הארץ
זי גירסא זו בנספר כתב
כבר ובנספר ישועות של
ר"ת פון גירסא דעניי: אין
אין פסחתי של שבעים:
ומרע ובטעם הנאמן אחר
שמן ציון שעה אחת נחנץ

שה ימים וד' עד שיזהר הפסחן שריו
ית כדאמרו לעיל דכל דבר שהנאחו
ורן למהי ע"י קדם שקטן לע"ם
ושמן וחו לא מהי מהשבה לאפקעי
ל ע"ם ומי קדם ע"ם להסקה ית
יו דבר שהנאחו אחר ציעורו ולא חל

מאליעזר אי צחר לקיטה
דמאן דאמז צחר לקיטה
של שנה שעברה ולא נלק
משאר פירות לפי שדרכו

רו דברי רבן גמליאל
וג' שוה לאילן לכל
זי תנא דתניא "א"ר
משום חמשה זקנים
מעשר ורבותינו נמנו
עשר ז' בין לשביעית
מזה חסורי מיחסרא
חר לקיטת למעשר

רבותינו נמנו באושר
לקיטה בין למעשר
דלול בר ששית
הא דשביעית קדוש
הוא ועצים אין בהן
(דחג) ^א ע"י קנים
יכבה על פני השדה
משום קדוש שביעית
שום קדושת שביעית
^א לכם לאכלה לכם
הנאתו וביעורו שוה
אחר ביעור והאיכא
ביעורן שוה אמר
ק"ה ה' עומדין ועצים
אין מוסרין
משנה ולא לכבוש
ש' דת"ק דאמר קרא
לא לכבוש מ"ט דרבי
לכל צדיכם ואפילו
הא כתיב לכם ההוא
שהנאתו וביעורו שוה
הנאתו אחר ביעורן
לאכלה ההוא מיבעי
מא דרתינא לאכלה
לאכלה ולא למלוגמ'
כשהוא אומר
הא אני מקיים
למלוגמא מה ראת'
הוציא את המלוגמא
מכאן

למשלה ולבטחה לא מהמלא
ומשמרו דבא סחמיהו ל
ומשעת יצרת חילא קדושה
למשלה ולבטחה דאין מהמלא
דעסעס הסקא ימחו ולא ח
לא אחר" סס פירות לא ח
קסס ופסס והיכל דלגטס
ולא חל עליה ששיטת
ביצרון. שמשעה ששרה
תעבר ואלד והנחו אינה
ותימנה דבגחו קמא (מ"א)
ויצרתו שור ומלא
שצור שצור שצעת מלא
הסס יס שח סמין ע ג
לבטחה וצקוטס פיר
לכה השורס וקולט הנצ
משעה שמו
והנחו אינה עד שלשה
ואד לא והנחו אינה ע

מחיר דייק לכם לכל צרכים ואפי'
שכל אדם צריך להן וממנו המלוג'
חשק שלמה על ר"ת (א) חז"ל ז"ל

גמליאל נהג בו שני עשירין אלמא
 בגמרא פרי [בבב] להרי חנט בשבט
 עד שבט אחר ושמא אחרון חלקו
 ודוד חזקין חסידים ושלם שנים וכל ומה
 שמחזיקים בחזקין גדל בכל שנה ושנה
 ואי נמי אט"פ שחנט בשבט של שנה
 שבערה ויזמין דאין גמרא גדולה עד
 שבט אחר ויזמין דאין גמרא דנקט רב
 יוחנן פ"ק ירמיה (דף טו) גבי אחרון
 אפילו כיוצא ונעשה ככר כלומר דע"
 מי שנה הבהא גדלה ומיחו כיוצא
 לאו דיוקא בעינן דאין רב יוחנן
 בחר חנטה חזיל ושמא לא חשיבא
 חנטה בחזקתו פחות מזה:

ורבותינו נמנו באושא. אית
דגריסי פ"ק דר"ה (דף
טו): אמרו אחר משה צין למעשר בין
שביעית וסברי כרז אילעזר לעיל
ואי אפשר לומר כז' דמלוכה שבעתין
דגריס אחר לקיטה ושלם מלכותו
ביד: **שגובן** לחובו. ים
לפרס דווקא נקט ים לפרס אורחא
דמלחא נקט: **לקמן** דאביה.
אי סתם היו לעלים לא היה מועיל
מפרס לאביה מדי דהוה אע"ס
דמשקן שיקטן להאיך לרזא דאמר
סתם ע"ס להסקה ושמה הוי סתמייהו
להי ויהי להבן אוליין נחר מפרס:
ועצים דהסקה תנאי היא. אי
נגאס צהו שבעת אור. אי לא
דאיכא תנא דדריס לפרס דומיא
לדאביה למעוטי כל שהגאסו אחר
ציערו וממעט ע"י הסקה וא"כ דלא
ממעט אלא דבר שהגאסו אין שיה
בכל אדם בגוון מלוגאסו ויולק
הוי פורקטין כך פירש בקונט' ורש"מי
אי אורקטין וסתם ע"ס להסקה ימנו
תנאי היא ופי' בקונט' דטרח עליה
לישבה ולא יכול וצהגאל קמא (פ"ק
דף 47) פ"י בקונט' ויה לשונו תנאי
היא איכא למאן דאית ליה סתם ע"ס
להסקה ימנו ולא חייבא שביעית
ואפילו אע"ס דמשקן אילעזר דקבר
אע"ס דמשקן מיהא חיילא והיינו
תנאי רבנן סב"י סתם פירות לאביה
ימנו וחיילא עלייהו קדושה שביעית
כדאמר' דלכל דבר שזה"ש ויצטרק
איהו חיילא דרזא חיילא להיו

שבה למהיה כעלי קים שאלקן לעיס
 ולהכי אכל פירות סתמייהו לאכילה
 ליהיו וחו לא מהניא מחשבה לאשקושי
 יקדושה שמיח וגבי עיס ומי סתם
 אפילו אעלם דמשתן ור' יוסי סבר
 דמינו ומהניא סתם מחשבה כעלי
 שברה ליה דבר שנהנאו מחשבה בשרו
 משרה וכוונתו שהנאתו אחר
 ששתן או הכדשים בין שעה אחת
 שלש אמות גרים כך פ"י בקננו'
 ע"א: (סס) קא חשיב הנהו הכזויה
 לעלמה הוה ליה לאשקושי האנחו אחר
 לעלמה אחר כך ולמח' דעני למימח'
 למחר יחא דלחן וזה שייך גבי משרה
 דמיני אעלם בשעת רחיצת היורה
 גד מנא הנחו ויעשויו שוה אכל
 ששתן או עבד בין נחלקלל ונצטר
 ס או ארצונה שיהא הפשתן שרין
 ארין
 שלש העדים: למנא. לרפואה:

מרבזה
וכברסה הוא דכתיב לאכלה למעוטי מלוגמא ומרב
אינה צורך הכריאים אלא צורך החולים והבאת עציני
משרה וטבסה שמחנכסן ומחנכסן טי.
ספר לא חמריני סתם פירוח לאמילה יחזו ומחנה
10 שמעמי והגון (שם כב.).

צ"ה א מ"י פ"א מהל'
מעשר שמי הלי ה:
צ"ז ב שס ופ"ד מהלכות
שמיטה הלכה יג:
צ"ז ג מ"י פ"ה מהלכות
שמיטה הלכה יא:
צ"ח ד מ"י שס הלי י:

רבינו חננאל

[illegible]

שַׁבְּתָתְכֶם: פ ששי לג וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: לד דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג
הַסִּפּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה: לה בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: לו שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אֵשֶׁה לַיהוָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה לַיהוָה עֲצֹרָת הוּא
כָּל־מְלָאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לו אֵלֶּה מוֹעֲדֵי
יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ
לְהִקְרִיב אֵשֶׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח
וְנִסְכִּים דְּבַר־יוֹם בַּיּוֹמוֹ: לה מִלֶּבֶד שַׁבְּתַת
יְהוָה וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־נְדָרֵיכֶם
וּמִלֶּבֶד כָּל־נִדְבַתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה:
לט אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי

תַּנְחוּן גִּיחֶכוֹן: לא וּמִלֵּל יי עִם
מֹשֶׁה לְמִימָר: לא מִלֵּל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמִימָר בַּחֲמִשָּׁת עָשָׂר
יוֹמָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין חֲגָא
דְּמִטְלִיא שְׁבַעַא יוֹמִין קָדִם יי:
לה בַּיּוֹמָא קְדָמָאָה מְעָרַע קְדִישׁ
כָּל עֲבִידַת פִּלְחָן לֹא תַעֲבִידוּן:
לו שְׁבַעַא יוֹמִין תִּקְרְבוּן קְרַבְנָא
קָדִם יי בַּיּוֹמָא תְּמִינָאָה מְעָרַע
קְדִישׁ יְהִי לְכוֹן וְתִקְרְבוּן קְרַבְנָא
קָדִם יי כְּנִישִׁין תַּהוֹן כָּל עֲבִידַת
פִּלְחָן לֹא תַעֲבִידוּן: לו אֵלִין
מוֹעֲדִיא דִּי תַעֲרַעוּן יְתַהוֹן
מְעָרַעֵי קְדִישׁ לְקַרְבָּא קְרַבְנָא
קָדִם יי עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא נִכְסַת
קְדִישִׁין וְנִסְכִּין פְּתָגִם יוֹם בַּיּוֹמָה:
לה כַּר מִשְׁבִּיא דִּי וְכַר
מִמִּתְנַתִּיכוֹן וְכַר מִכָּל נְדָרִיכוֹן
וְכַר מִכָּל נִדְבַתִּיכוֹן דִּי תַתְּנוּן קָדִם
יי: לט כָּרִם בַּחֲמִשָּׁת עָשָׂר יוֹמָא
לִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנִשְׁכוֹן יֵת
עֲלֵתָא דְאַרְעָא תַּחְגּוּן יֵת חֲגָא
דִּי שְׁבַעַא יוֹמִין בַּיּוֹמָא קְדָמָאָה
גִּיחָא וּבַיּוֹמָא תְּמִינָאָה גִּיחָא:
מ וְתַסְבּוּן לְכוֹן בַּיּוֹמָא קְדָמָאָה

בְּאַסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאת הָאָרֶץ תַּחְגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן: מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם

רש"י

בַּיּוֹמוֹ. חוֹק הַקְּלוֹז בַּחֲמוּשׁ הַפְּקוּדִים לָהּ (בַּמִּדְבָּר כַּעַי י"ג-לח):
דְּבַר יוֹם בַּיּוֹמוֹ. הֵא אִם עֲבַר יוֹמוֹ בְּטַל קְרַבְנָו (מִמְּוֹרֵה יד.
ח"ס): (לֵט) אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם. תַּחְגּוּ. קְרַבְנָו
שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה. יִכּוֹל תַּדְחָה אֶת הַשְּׁנָת, תַּלְמוּד לִימָר אֵךְ
(ח"ס), הוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שְׁנָה: בְּאַסְפְּכֶם אֶת
תְּבוּאת הָאָרֶץ. שִׁיחָא חוּדַשׁ שְׁנִיעִי זֶה בֵּאל זִמָּן אִסִּיפָה.
מִכָּאן שְׁנָטוּ לַעֲבַר אֶת הַשָּׁנִים, שֵׁחַס אֵין הַעֲזוֹר, פַּעֲמִים
שְׁהוּא בִּאֲמָנַע הִקִּין אִו הַחוּרָף (רֵאָה ח"ס): תַּחְגּוּ. שְׁלָמִי
חֲגִיגָה: שִׁבְעַת יָמִים. אִם לֹא הִצִּיא זֶה יֵצֵא זֶה. יִכּוֹל
יֵהָא מִצִּיאָן כָּל שְׁנָה, תַּלְמוּד לִימָר (פִּסְקוֹ מֵא) וְסָגֵס אִחוּ, יוֹם

(לֵה) מִקְרָא קוֹדֶשׁ. צִיִּים הַכִּיפּוּרִים קִדְשָׁו בְּכִסּוֹת נָקִיהַ
וּבַחֲפִלָּה, וּבִשְׁאֵר יָמִים טוֹבִים בְּמִאֲכָל וּבְמִשְׁתֵּה וּבְכִסּוֹת נָקִיהַ
וּבַחֲפִלָּה (רֵאָה ח"ס): (לו) עֲצֹרָת הִיא. עֲזָרְתִי אִתְּכֶם אֲלָלִי,
כַּמֶּלֶךְ שׁוֹמֵן אֶת בְּנָיו לְסַעֲוָה לֶכֶךְ וְכַךְ יָמִים, כִּיִּין שְׁהִגִּיעַ
זִמָּן לִיפְטוֹר, אִמָּר בְּנֵי בְּנִקְשָׁה מִכֶּם עֲכָבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד,
קִשָּׁה עָלִי פְרִידַתְכֶם: כָּל מְלָאכָת עֲבוּדָה. אִפִּילוּ מִלֵּאכָה
שִׁיחָא עֲבוּדָה לָכֶם, שֵׁחַס לֹא תַעֲשׂוּהַ יֵשׁ חֲסִרוֹן כִּים דְּבַר:
לֹא תַעֲשׂוּ. יִכּוֹל אֵף חוּלֵו שֶׁל מוֹעֵד יֵהָא אִסּוּר בְּמִלֵּאכָת
עֲבוּדָה, תַּלְמוּד לִימָר הִיא (ח"ס): (לו) עוֹלָה וּמִנְחָה. מִנְחָה
נִסְכִּים הַקְּרִיצָה עִם הָעוֹלָה (רֵאָה מִנְחָת מִד): דְּבַר יוֹם

שפתי חכמים הקצר

בֵּא לַלְמַד לְקִדְשׁוֹ בְּכִסּוֹת וְכו' (קצו"מ וּמִנְחָה, וְרֵאָה רֵאָה וְכו').
לֵד. דִּיאִ בְּמִנְחָה הַבֵּאָה בְּפִנִּי עֲצָמָה לְמָה הַפְּסִיק בְּמִנְחָה בֵּין עוֹלָה וּבֵין
זֶבַח, וְהוּא לִיָּה לְמִיכַתֵּב 'עוֹלָה וּזֶבַח וְנִסְכִּים וּמִנְחָה' (רֵאָה ח"ס). לֵה. שִׁישׁ
יוֹם שִׁישׁ בּוֹ מוֹסְפִים הִרְבָּה, וַיֵּשׁ יוֹם שְׁהֶם מוֹעֲטִים, וְהֶם מְפּוֹרְשִׁים

הַזִּהוּר (רֵאָה ח"ס). לֵג. הֵא דִּלָּא פִירֵשׁ רִש"י אֶת 'מִקְרָא קוֹדֶשׁ' לְעִיל (פִּסְקוֹ
כו) קִדְשָׁו בְּכִסּוֹת נָקִיהַ וְכו', כִּי שֶׁם נוֹכַל לְפָרֵשׁ דְּבֵא לְאַסּוּר הַלֵּילָה
כִּיִּים לְעַנִּין עֲשִׂית מִלֵּאכָה, אֲבָל כִּיִּין דְּכַתֵּב רִש"י (פִּסְקוֹ לֵא) דְּמִלֵּאכָת
לִילָה יִלְפִינן מִדְּכַתִּיב 'כָּל מִלֵּאכָה לֹא תַעֲשׂוּ', עַל כִּרְחֹךְ 'מִקְרָא קוֹדֶשׁ'

הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף
עֵץ-עֵבֶת וְעֵרְבֵי-נָחַל וּשְׂמִינִיָּה לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: **מֵא וְחִגְתֶּם אֹתוֹ חֹג**
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגֹגוּ אֹתוֹ:
מִבַּּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל-הָאֶזְרָח
בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת: **מִג לְמַעַן יֵדְעוּ**
דֹּרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: **מִד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מַעַדֵי יְהוָה**
אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **פ שְׁבִיעִי כֹד א וַיְדַבֵּר יְהוָה**
אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **ב צוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ**
אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֹּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת
נֵר תָּמִיד: **ג מִחוּץ לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרוֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן**
מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: **ד עַל**

רש"י

ישראל על כך: שמן זית זך. שלשה שמנים יוצאים מן הזית, הראשון קרוי זך, והן מפורשין במנחות (פז.) ובמסורת כהנים: תמיד. מלילה ללילה, כמו עלת פמיד (במדבר כח ו) שאינה אלא מיוס ליוס: (א) לפרוכת העדות. שלפני הארון שהוא קרוי עדות. ורבותינו דרשו על נר מערבי, שהוא עדות לכל צאי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנותן זה שמן כמדת חכמותיה, וממנה היה מתחיל וזה היה מסיים (שם פז: מ"ו): יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר. יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה, ושיערו חכמים חלי לוג לכל נר ונר, והן כדאי אף ללילי תקופת טבת, ומדה זו הוקצנה להם (מנחות פט.).

שפתי חכמים הקצר

עמוד הענן ועמוד האש שהיו הולכים לפני המחנה, וגם מה שהיו מוקפים ומסובבים מכל צד בעננים (אמ"ש). א. הראשון, כותש הזיתים ונותן לתוך הסל והשמן מתמצה מהם ויוצא בלא טחינה וטעינה, והוא השמן למנורה. השני, שטוענן אחר כך בסל והשמן יוצא, והשלישי, אחר כך מוציאן מהסל וטוחנן ונותן שוב לתוך הסל וטוענן, והשמן יוצא (רא"ם). ב. כי כשהדליק הנרות בערב הדליק תחילה נר המערבי, וכשבא בשחרית להיטיב את הנרות היה מטיב כל הנרות, לבד נר מערבי

פירי אילנא אתרוגין לולבין והדסין וערבין דנחל ותחדון קדם יי אלהכון שבועא יומין: מא ותחגון יתה חגא קדם יי שבועא יומין בשפא קים עלם לדריכון בירחא שביעאה תחגון יתה: מב במטליא תתבון שבועא יומין כל יציבא (נ"א יציבא) בישראל יתבון במטליא: מג בדיל דידיעון דריכון ארי במטלת עננין (נ"א ענני) אותבית ית בני ישראל באפקותי יתהון מארעא דמצרים אנא יי אלהכון: מד ומלל משה ית סדר מועדיא דיי ואלפנון לבני ישראל: א ומלל יי עם משה למימר: ב פקד ית בני ישראל ויסבון לך משה ויתא דכיא כתישא לאנהרא לאדלקא בוצינא תדירא: ג מברא לפרכתא דסודותא במשכן זמנא יסדר יתה אהרן מרמשא עד צפרא קדם יי תדירא קים עלם לדריכון: ד על

אחד במשמע ולא יותר. ולמה נאמר שבעה, למשלומין (תרגום ט:). (מ) פרי עץ הדר. עץ שטעם עליו ופריו שזה (סוכה לה. מ"ט): הדר. הדר צאלנו משנה לשנה, והוא אחרוג (שם): כפת תמרים. חסר וי"ו, למד שאינה אלא אחת (שם לב): וענף עץ עבות. שענפיו קלועים כעצמות וכחצלים, והוא הדם העשוי כמין קליעה (שם לב): (מז) האזרח. זה אזרחי (מ"ט): בישראל. לרבות את הגרים (שם): (מג) כי בסוכות הושבתי. עני כבוד (סוכה יא: מ"ט): כד (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת מלות הנרות, ופרשת וְאִתָּה פָּתִיחַ (שמות כו כג) לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש לורך המנורה, וכן משמעו, ואתה סופך ללוות את בני

של חג מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין, מופנה דאי לא מופנה איכא למיפך מה לשביעי של פסח שכן אין חלוק משלפניו תאמר בשמיני של חג שחלוק משלפניו, לאיי אפנויי מופנה מה עצרת עצור מעשיית מלאכה הא כתיב (דברים טו ח) לא תעשה כל מלאכה, עצרת דכתב רחמנא למה לי ש"מ לאפנויי, ותנא מייתי לה מהכא נכנ, מאן וחגותם אותו חג לה' [שבעת ימים] יכול יהא הולך וחוגג כל שבעה תלמוד לומר אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה אם כן למה נאמר שבעה לתשלומין, ומנין שאם לא חג ביום טוב הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ואפילו ביום טוב האחרון של חג תלמוד לומר בחודש השביעי תחוגו אותו, יכול יהא חוגג והולך כל החדש כולו תלמוד לומר אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג חוצה לו.

(פסחים ע"ב) חגיגת ארבעה עשר מאי טעמא לא דחיא שבת הא קרבן צבור הוא אמר קרא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים, שבעה שמונה הוו אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת.

בית שמאי אומרים (ביצה יט ע"א, כ ע"ב) מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות, ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם, אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראייה ליקרב דבית שמאי סברי וחגותם אותו חג לה' חגיגה אין עולת ראייה לא, ובית הלל סברי לה' כל דלה', מכלל דנדרים ונדבות דברי הכל אין קרבין ביום טוב, מיתיבי אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו על עולה שאינה של יום טוב קרבה ביום טוב ועל שלמים שהן של יום טוב שקרבין ביום טוב על מה נחלקו על עולה שהיא של יום טוב ועל שלמים שאינן של יום טוב שביט שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא, אמר רב יוסף תנאי היא דתניא שלמים הבאין מחמת יום טוב בית שמאי אומרים (מביאין) [סומך עליהם] בערב יום טוב ושוחטין ביום טוב אבל נדרים ונדבות דברי הכל [אין] קרבין ביום טוב. תניא אמרו להן בית הלל לבית שמאי ומה במקום שאסור להדיוט מותר לגבוה מקום שמותר להדיוט אינו דין שמותר לגבוה, א"ל בית שמאי נדרים ונדבות יוכיחו שמותרין להדיוט ואסורים לגבוה, א"ל בית הלל מה לנדרים ולנדבות שאין קבוע להן זמן תאמר בעולות ראייה שקבוע להן זמן, א"ל בית שמאי אף עולה אין קבוע לה זמן דתנן מי שלא חגג ביום טוב הראשון חוגג והולך כל הרגל, א"ל

ויקחו לי תרומה לא בשביל לזכות אתכם שנאמר (שם ח) ועשו לי מקדש כביכול אמר הקדוש ברוך הוא קחו אותי לכם ואדור ביניכם, תקחו תרומה אין כתיב כאן אלא ויקחו לי תרומה אמרתי לכם אותי אתם לוקחים, (שם כז כ) ויקחו אליך שמן זית זך וכי אור צריך והלא נהורא עמיה שרא אלא בשביל לזכות אתכם ולכפר על נפשותיכם שמשולה כנר דכתיב (משלי כ כז) נר ה' נשמת אדם עכשיו שאמרתי לכם ולקחתם לכם ביום הראשון כדי לזכות אתכם להוריד לכם מטר.

רבי מני פתח (תהלים לה י) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא אמר דוד הפסוק הזה אלא בשביל לולב, השדרה דומה לשדרו של אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה, ואתרוג דומה ללב, [אמר דוד] אין בכל האברים גדול מהן והן שקולין ככל הגוף הוי כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך.

דבר אחר ולקחתם לכם אחר כל אותה החכמה שכתוב בשלמה (דה"ב א יב) החכמה והמדע נתון לך (מ"א ה י) ותרב חכמת שלמה וגו' ויחכם מכל האדם ישב לו תמיה על ארבע מינין הללו שנאמר (משלי ל יח) שלשה אלה נפלאו ממני פסח מצה ומרור, וארבעה לא ידעתי אלו ארבעת מינין הללו שבקש שלמה לעמוד עליהן, פרי עץ הדר מי יאמר שהוא אתרוג כל אילנות עושין פירות הדר, כפות תמרים התורה אמרה טול שתי כפות תמרים להלל בהן והוא אינו נוטל אלא לולב לולב ליבה של תמרה, וענף עץ עבות מי יאמר שהוא הדס הרי הוא אומר במקום אחר (נחמיה ח טו) צאו ההר והביאו עלי זית, וערבי נחל כל האילנות גדלין על המים וארבעה לא ידעתי, חזר ומזכיר פעם אחרת (משלי ל כט) שלשה המה מיטיבי צעד אלו ארבעת מינין שכל אחד ואחד מישראל הולך ורץ ליקח מהן להלל להקדוש ברוך הוא והן נראין קטנים בעיני בני אדם וגדולים להקדוש ברוך הוא, ומי פירש להן לישראל על ארבעת מינין הללו שהן אתרוג לולב הדס וערבה חכמים שנאמר (שם כד) והמה חכמים מחוכמים.

תרגום. ושמחתם לפני ה' שבעת ימים. (תו"כ) ולא בגבולין שבעת ימים, משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה כל שבעה זכר למקדש.

מי שלא חג ביום הראשון של חג (חגיגה ט ע"א) חוגג והולך כל הרגל כולו ואפילו ביום טוב אחרון, מנא הני מילי אמר ר' יוחנן נאמר עצרת בשביעי של פסח ונאמר עצרת בשמיני

ב י"ב שבועה. מ"ב ע"ב, מייננו פ"ו מהלכות לולב ה"ל י"ג ע"ב, פ"ג ע"ב מ"ד:

שינוי נוסחאות

ב י"ב שבועה כיצד. ע"ב תר"ט בשם גוססת הרא"ש. (ש"ח ה"ג, ב"ר"ח) ליתא. ברא"ש כשהל (י"ב) שבועה ושאר ברא"ש ליתא (וס. בשאר):

תורה אור השלם

(א) ולקחתם לכם ביום הראשון פ"ר ע"ב ה"ר פ"ת המר"ב ופ"ר ע"ב ע"ב וע"ב ח"ל ושמרתם לפני אלהיכם ויחזקתם ימים. (ויקרא כ"ג ט)

אור גדול

פ"ד ב בתר"ט דה ושאר כ"ג בסופו. ומ"ש דיינו שבועה דמניח ובר ופ"ר ע"ב בקיאים ובר, הוא מהר"ן כאן (כ"ג) ובפ"ק דמגילה (כ"ג) ובחנם כתב הקובץ על הרמב"ם על דברי התר"ט אלו שמחזקין הם הנה:

ב י"ב שבועה כיצד. והרא"ש גורס שש ושבעה כ"ל, וה"ל גירסא נכונה ועיין רפ"ה: י"ט הראשון שחל להיות בשבת. פירש הר"ז דיום ראשון דוחה שבת. עיין פרק לעיל משנה י"ג. ומה שכתב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון. ולא פירש מקדש שמע מינה דאפילו בגבולות, כן פירש רש"י. ועיין פרק לעיל משנה י"ג: ושאר כ"ג הימים ששה. כתב הר"ז דהעמידו דבריהם כו'. וכתב רש"י וא"ל נמנ"ל כ"ד

ממנין לעקור דבר מן המורה הא אומינא צינמוס [נפאשה רבה דף י' א'] וטעין שז ואל תעשה שאלו. ע"כ. ומה שכתב הר"ז ובדין הוא דאפי' בזמן הזה כו' אלא משום דלא בקיאינן כו'. וא"ל ה"ל לפי מ"ש נמשנה ו' פרק לעיל בקיאינן כמו שכתבנו שם, ומיהו נגמרה כי אמרין ה"ל טעמא משמע דעדיין ה"ל קובעין בארץ ישראל, ומיקרי א"ל לא בקיאינן לפי שאלו ש"הו יודעין לחשוב העבור, מ"מ ה"ל סמוכים על קביעות ארץ ישראל, ובמקום שאין שלומי צ"ח דין מגיעין שם ה"ל כליין בקיאינן, דה"ל פריך עלה אינהו דידעי בקיבוע דירחא [לדחן], ופירש"י אינהו בני ארץ ישראל שעדיין מקדשין על פי הראיה.

והמקסות (מ"ג ע"א ד"ה לא) שכתבו דמאי דקאמר לא בקיאינן אף על גב דידעינן עבוד רבנן כאלו לא ידעו, אפשר שסוגרים כהר"ש לעיל במשנה ו' דפסולי אחריו דראשון פסולים ג"כ בשני, ללכך דבר עבוד רבנן כלא ידעו, אבל להר"ז מי ניחא. ואין לומר דה"ל לא נטילין פסול בשני נמנ"ל כשאין כאן אחר שהוא כשר יושב ונטל ממנו דדבריהם, והוא חומרא דאחי לדי קולא, וכמו שכתב הר"ן בשם י"א אומרים. דקשה לי א"כ נטילת לולב עמנו למה חקנו, אלא שז' ואל תעשה שאלו, ויכא נמי שז' ואל תעשה שאלו, וכבר דחה הוא ז"ל מטעם אחר. אלא נראה שטעמא כמ"ש הרמב"ם, והוא סוגר ג"כ כהר"ז דנין פסולי אחריו, ומפרש למשגחיהו הכי דמשום דזמנן הקביעות בארץ ישראל שאחר החורבן, הואיל והרמזות לא היו יכולין לטול דלא ידעי אימתי הוקבע ר"ח שלא הגיעו אליהם שלומי צ"ח, ומפני כן ג"כ בני ארץ ישראל ג"כ לא היו נטילין דלא לעבדו כשמי חזרות כמ"ש לעיל משנה י"ג. ולפיכך אע"פ שאח"כ נחנעלו השלוחים לגמרי לפי שגם בארץ ישראל לא קבעו, וכולי עלמא אחשבו כמ"ש, והשמיא כולי עלמא מיקרי בקיאינן בקיבוע דירחא, אפילו הכי כדי שלא לחדש דבר נשאר כמות שהיה אחר החורבן צימי הקביעות דארץ ישראל, ע"כ. ובה"א ניחא ודאי, דהכא שאני משום דצימי הקביעות שאחר החורבן, היו מתקנים אפילו על בני ארץ ישראל דנקיאינן שלא לטול בשבת, משום גזירה דאסור כח לגבי הרמזות, הניחו אח"כ כמות שהיה. אבל דנין פסולי אחריו דנין ארץ ישראל ה"ל מחלוקת צימי הקביעות מבני חוזה לארץ, ועליהם לא נגזרה הגזירה מעולם, הלכך השמיא דכו"ע עושין על פי החשבוני ונקיאינן, לא שייך לומר להניח כמות שהיה, כיון שאזכרה מעולם ה"ל בני ארץ ישראל מכשירין הפסולין בשני, וא"כ שפיר טעין להשמות המדות ולהכשיר כמותם, כיון שנוכל מטעם דהשמיא כולי עלמא בקיאינן. ואל תשיגני משני ימים טובים של גלויות, דלאהוה שלחו מתם דלעבדו משום דלמא גזרי מלכות שלא יתעסקו במזות, ומשחכא סוד העבור ויעשו מלא חסר כו' ויאלצו חמך בפסח, כדאיתא

פירוש המשניות להרמב"ם

פירוש רש"י

ב י"ב שבועה. דיוס טוב ראשון דמי שבת: ושאר כ"ג הימים. שחל צ"ח יום טוב ראשון ונמנ"ל שבת נחלו של מועד לא דמי, ואע"כ דכל שבועה ה"ל מן המורה נמקדש לא דמי דמלמדין טעמא נגמלא, וכן ערבה בשני, ונגמלא מפרש מאי שז' שני:

הראשון בכל העולם ונטילתו חובה כל שבועת הימים במקדש בלבד, וכן הוא לשון התורה ושמתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים (ויקרא כ"ג ט), ואמר השם ולקחתם לכם ביום הראשון ואפילו בגבולין. ומה שחייב שלא לטול הלולב בזמן הזה בשבת ביו"ט הראשון כדי שלא נחדש דבר, והוא כי אנו לא היינו נוטלין אותו בחוצה לארץ ביום הראשון שחל להיות בשבת בזמן שבית המקדש קיים לפי שלא היינו יודעים באמת ראש חדש המכוון לקביעות בית דין של ארץ ישראל, והדבר על הענין הראיה והעיבור שהוא בידינו אולי נחבר בו חיבור מיוחד לבאר בו מה שנסתר על רוב בני אדם. ומה שחייב לאסור נטילת הלולב בשבת שבתוך החג אפילו במקדש גזירה שמה יטלנו בידו ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. ולא עשינו הגזירה ביו"ט הראשון כי מצותו כל כך חזקה עד שהיא חובה ואפילו בגבולין כמו שכתבנו העיקר:

מלאכת שלמה

הכנסת אלא שמה מינה כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים שמה מינה. ובמסקנא אמרין כיון דלדידן לא דחי לדידהו נמי לא דחי לא ערבה בשביעי אם חל להיות בשבת ולא לולב בראשון אם חל בשבת, שלא לעשות ישראל אגודות אגודות ונראה כשתי תורות, ואידי ואידי בזמן שבית המקדש קיים ולא קשיא כאן במקדש כאן בגבולין. פירש רש"י ז"ל בגבולין מוליכין לבית הכנסת וכולהו בזמן הבית דהווי כולהו בארץ סמוכין לב"ד ויודעין אימתי הוקבע החדש, אבל עתה משחרב בית המקדש אין לולב דוחה שבת אפילו לבני ארץ ישראל. והיינו נמי טעמא דערבה דכיון דלדידן לא דחי לדידהו נמי לא דחי כדכתיבנא:

יבין

תפארת ישראל

יבין

ר"י לרבות הרבים יש היסורא ולא חיישין שיוצא מזה [א"כ], כך כתבו חס"י, אבל רש"י פריך דלא קטן כן משום דכשהגזירה ע"מ לטול ונמלך והוציא פטור. ומהו רבנן דבני חס"י דכ"י נמי העברה נמלך להעביר אחר עשה העקרה פטור. וז"ל להדיק דברי רבנו רש"י פ"פ מ"ד (שבת י"ז ב') דמערב ד' אמות גזירות הרבים הילכתא נמלי לה, ולא ממשיך לפיכך לה. ע"כ, וה"ל טעם דכשנטלו ע"מ שלא להוציא והוציא פטור, היינו משום דלפנין ממשיך, דמנאמא מחשבת פועין [כדש"י שבת דף ה' ב' ד"ה חזק], וזה מינה הוצאה דלפנין ממשיך אבל העברה דלא לפיכך ממשיך, אפילו נמלך חייבין:

(א) צילה ל: (ב) [למן] דף כו: (ג) עין תוס' מנחות דף מב: ד"ה הקוצים, (ד) מנחות מב: (ה) [למן] דף כו: ועין רש"י לקמן לא. ד"ה אבל, (ו) פסחים י"א, קידושין נב ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואם עשה וכו' ופסק ארבעה אחין ובפ"ק כ"ל ומינה קשה ממק: (ב) ד"ה מנין וכו' דמילא קדושה עליהו איתקצא: (ג) ד"ה הוה וכו' שלא נודעה לרבים מכפרת כו' דלמר עולא:

גליון הש"ס

גמ' מנין ע"פ סוכה. עי' לקמן דף לו ע"פ רש"י ד"ה אסור להרים:

תורה אור השלם

(א) דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים ליי: (ויקרא כג, ד) (ב) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באתקצא: (ויקרא כג, י) (ג) גדלים תעשה לך על ארבע פנות בסוּתך אשר תבסך בה: (ויקרא כג, יב)

(ד) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על ציפת בגדיהם לחרותם ונחננו על ציצת הקנה פתיל תבילת: (מכילת, פ' חל)

ליקוטי רש"י

ד"ה. משמע כל שצטט לה' הוא הקדש. על ההגיגה. שלמי חגיגה. לאסר משהדקדק. [ביצה ל:]. ואין עושין סוכה בחולו ש' מועד. מי שלא יצא בסוכה יו"ט הראשון ולקמן כו: עשה ציצית מן הקוצים. הקצצים היינו מוטין המלוין כל היריעה שקורין פרוק"ש וקוצין אותם מן הנגד. ל"א להכי קרי להו קוצין שילאין מן הנגד כקוצין. נימין. היינו חתפיה. פסולת. כל מן שמוצקין לנגד דבעין עשייה לשמה [מנחות כב:].

לעזי רש"י

פריי"ש. פירוש מוטין (שמחמירין בסוף גג שחומטין מן הנגד לאחר אריגתו) (גרוך ערך גרד ד' ועין רש"י בכוות' דף ח ע"ב ד"ה כרוי לי גרדי מינה). דומשי"ש. פירוש פקעיות, כדוריות של חוט.

מתני' סוכה ישנה. כדמפרש שעשה קודם לחג שלשים יום ולא פירש שהיא לשם חג: בית שמאי פוסלין. דעו סוכה לשמה וזו סתם נעשית. ואילו תוך שלשים לחג הוה כיון דשאלין בהלכות החג קודם לחג שלשים יום¹ סתם העושה לשם חג הוה עושה אצל קודם שלשים סתמא לאו לחג: ובית הלל מבשרין. ללא צעין סוכה לשם חג: כשרה. לצית שמאי אינטריך:

גמ' סוכה ששם חג. דכתיב סוכות לה' לשם מנחת המלך: על ההגיגה. שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין דזכו זהו צמר הכי משלחן גבוה² כעצד הנוטל פרס³: חג. חגיגה: חג הסוכות תעשה. סוכות תעשה לחג סרס המקרא ודרשהו: בחולו ש' מועד. אס לא עשה מתחילה: פלוגתא דרבי אליעזר דפרק הישן (לקמן כ:): ופרכין לצית הלל דלא צעו לשמה נימא גצי ציצית נמי לית להו דרז יהודה אמר רב: עשה. לציצית: מן הגורדן. פריי"ש שחולין צסוף הטלית מותר האריגה וגדל סם הציצית מינה וזה: מן הקוצין. מוטין שנתקו בשמי וקוצרים אותן ומלוין לראשיהן⁴ צבגד לאחר שנארג וקרי להו קוצין על שם שצולטין כקוצים: מן הנימין. כגון טלית שתפרוה או שעשו זה אימרא צמחט וראשי חוטי התפירה תלוין זה ומהן גדלו הציצית: פסולת. הוולו ומלוין ועומדים כל אלה צבגד ולא נתלו זה לשם ציצית לאו עשיה לשמה היא: מן הפיסין. פקעיות כדוריות של חוט לומשי"ש: כשרה. הוולו וכשנתלו צבגד לשם ציצית נתלו עשיה לשמה היא דטויה לשמה לא צעין שאין טויה מן העשיה: כי אמריתה קמיה דשמואל. רב יהודה תלמידו של רב ושל שמואל היה לאחר פטירתו של רב היה אומר שמועות משמו כך אמר לי רב וכשהרצתי⁵ דברים לפני שמואל נתלק עליו מ"מ תריוהו עשיה לשמה צעו:

אלמא לא גרסינן אלא ה"ג אף מן הסיסין פסולת דבעינן טויה ששמה דמאן דגרס אלמא משמע דהאי דמוחזי קאמר לה ואס כן לא מוחזי אלא מדשמואל ולא מילתא היא דרב נמי עשיה לשמה צעו: למעוטי גזולת. דבעין תעשה לך משלך:

מתני'

ואסירי מדאורייתא אצל היותר מכדי הכשר לא מיתסרי אלא מדרצן והא דפריך נמי וכו' מהני תנאה במאי דאסירי מדאורייתא הוה הדין דלא מהני צמאי דאסיר מדרצן ולא מפליג נמי תנא צין נריך לסוכה צין לא נריך ואהיה דצילה קשיא מפרק צמה מדליקין (שם דף כב וסא) דמשמע דנוי סוכה אסורין משום צוי מזה ולא משום מוקצה וצמקומה פירשטו: **מה** חגיגה ד"ה אף סוכה ד"ה. קסבר רבי יהודה צן צמירא דאי לאו משום חגיגה מוקמינן לה לסוכה לשם חג: **ההוא מיבעי ליה** למעוטי גזולת. תימא תיפוק ליה משום דהוה ליה מזה הצאה צעצירה דמהאי טעמא פסלינן אתרוג⁶ הגזול ציוס טוב שני לקמן צריש לולב הגזול (ד' כט:): וזההיא שמעתא גופא קשיא דקאמר צשלמא ציי"ט ראשון צעין לכס משלכס אלא ציי"ט שני אמאי ומשני משום דהוה ליה מזה הצאה צעצירה והשתא אס כן ל"ל לכס משלכס ומיהו התם איכא לשנוי דאינטריך למעוטי שאול אצל גצי סוכה ליכא לשנוי הכי לרצנן דאמרי לקמן פרק הישן (ד' כ:): דאדם יואל ידי חובתו צסוכה של צצירו ונפקא להו מדכתיב כל האזרח צשראל יצט צסוכות מלמד שכל ישראל ראוין ליצ צסוכה אחת **וי"ל** דטעמא דמזה הצאה צעצירה לאו דאורייתא אלא מדרצן ומיהו קשה מפרק הניקין (גיטין ד' נה. וסא) גצי חטאת גזולה שלא נודעה לרבים (א) דאמר עולא צגמרא⁷ צין נודעה צין לא נודעה אינה מכפרת מאי טעמא דיאוש כדי לא קני ושמעין ליה לעולא דיאוש כדי קני גצי עורות של צעל הצית וגנז וגזון (צ"ק ד' קיד). ואומר ר"ת דטעמא דעולא צגיטין משום מזה הצאה צעצירה אלמא דאורייתא היא ומיהו צלאו הכי לא יתכן דהא צהדיא קאמר עולא משום דיאוש לא קני ועוד דצפרק מרובה (סא ד' כ:): דריש רצא צהדיא דיאוש לא קני מדכתיב קרצו ולא הגזול אלא נראה דההוא דהגזול צתרא לאו יאוש כדי הוה דאיכא יאוש ושינוי השם דקאמר התם צמרובה (סא כ:): דמעיקרא קרי ליה משכא והשתא קרי ליה אצרוא ואע"ג דגצי קרצן נמי איכא שינוי השם כדאמר התם [דף כ:]: דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום ממעט מדכתיב קרצו כיון דקודם הקדש לאו שלו הוה ואף על גז דחל עליו הקדש מחמת שינוי השם דמאי השתא לא חוי להקדשה דבעין קרצו צעשה שמקדיש:

סוכה ישנה בית הלל מבשרין. צירושלמי מני נריך לחדש זה דבר צצירא אמרין טפח רבי יוסי אמר כל שהוא ומאן דאמר כל שהוא וצבד שחא על פני כולה וצמר הכי איתא התם מזה ישנה פלוגתא דצית שמאי וצ"ה א"ר⁸ דצרי הכל הוה מכיון שלא עשה לשם פסח דבר צרי הוה שלא

דקדק צה: **ואם** עשה צשם חג וכו'. אפילו לצית הלל נפקא מינה שאין נריך לחדש צה דבר ואפילו לא נפקא מינה אלא לצ"ש יש לו לתנא לפרש צמה נחלקו ולא שיך ללשקווי טעמא דצ"ש אחא לאשמועינן אלא היכא דפליגי תנאי אליצא דצ"ש ולא נפקא מינה מידי צפלוגתא אליצא דצית הלל כי הוה דרבי אליעזר דמילה (שם דף קל). וצפרק ארבעה אחין (יצמון דף כה. וסא) (ב) קשיא וצפ' קמא דצילה (דף י:): וכו' פירשטו צמקומס: **מנין** ע"פ סוכה שאסורים ב' שבעה. משמע דאסירי מדאורייתא ודרשה גמורה היא מדפרין והא קרא⁹ להכי הוה דלתא ותימא דצפרק כירה (שם דף מה). משמע שהוה מדרצן דמייתי התם ראיא דרבי שמעון אית ליה גצי נר מוחן שהוקצה למנחות הוקצה לאסורו מהא דתניא דאין נוטלין עינים מן הסוכה ציי"ט ור' שמעון מתיר ושוין צסוכת החג צחג שהיא אסורה וצפ' המציא כדי צין (צילה דף ל: וסא) מייתי דרשה דהכא ואפילו הכי משמע התם צסוף שמעמין דלא אסירא אלא מטעם מוקצה דקאמרין עלי סוכה דחילא קדושה (ב) איתקצא לצעצה וי"ל דהאי דאסור מדאורייתא היינו צעודה קיימת אסור ליעול ממנה עינים אצל משנפלה דצטלה מנחה לא אסירא אלא מדרצן והא דפריך צצילה (סא) וכו' מהני ציה תנאה היינו משום דכיון דלא מהני ציה תנאי צעודה קיימת כשנפלה נמי לא יועיל דמיגו דאיתקצא צין השמשות איתקצא לצעצה ומשני דסיפא אחאי לסוכה

דעלמא והדר פריך מנוי סוכה דמהני ציה תנאה ומשני צאומר איני צודל מהם כל צין השמשות דלא הוקצו למנחות ולא דמו לעינים שהם עיקר המנחה ועל כרחק צודל מהם ויש צהם סמירת אהל ואע"ג דמעיקרא ידע האי טעמא אורחא דהש"ס לפרש דצרי דרך קשיא ותירוצו ור"ת מפרש דעיים של כדי הכשר סוכה חילא קדושה עלייהו דמהני תנאה במאי דאסירי מדאורייתא הוה הדין דלא מהני צמאי דאסיר מדרצן ולא מפליג נמי תנא צין נריך לסוכה צין לא נריך ואהיה דצילה קשיא מפרק צמה מדליקין (שם דף כב וסא) דמשמע דנוי סוכה אסורין משום צוי מזה ולא משום מוקצה וצמקומה פירשטו: **מה** חגיגה ד"ה אף סוכה ד"ה. קסבר רבי יהודה צן צמירא דאי לאו משום חגיגה מוקמינן לה לסוכה לשם חג: **ההוא מיבעי ליה** למעוטי גזולת. תימא תיפוק ליה משום דהוה ליה מזה הצאה צעצירה דמהאי טעמא פסלינן אתרוג⁶ הגזול ציוס טוב שני לקמן צריש לולב הגזול (ד' כט:): וזההיא שמעתא גופא קשיא דקאמר צשלמא ציי"ט ראשון צעין לכס משלכס אלא ציי"ט שני אמאי ומשני משום דהוה ליה מזה הצאה צעצירה והשתא אס כן ל"ל לכס משלכס ומיהו התם איכא לשנוי דאינטריך למעוטי שאול אצל גצי סוכה ליכא לשנוי הכי לרצנן דאמרי לקמן פרק הישן (ד' כ:): דאדם יואל ידי חובתו צסוכה של צצירו ונפקא להו מדכתיב כל האזרח צשראל יצט צסוכות מלמד שכל ישראל ראוין ליצ צסוכה אחת **וי"ל** דטעמא דמזה הצאה צעצירה לאו דאורייתא אלא מדרצן ומיהו קשה מפרק הניקין (גיטין ד' נה. וסא) גצי חטאת גזולה שלא נודעה לרבים (א) דאמר עולא צגמרא⁷ צין נודעה צין לא נודעה אינה מכפרת מאי טעמא דיאוש כדי לא קני ושמעין ליה לעולא דיאוש כדי קני גצי עורות של צעל הצית וגנז וגזון (צ"ק ד' קיד). ואומר ר"ת דטעמא דעולא צגיטין משום מזה הצאה צעצירה אלמא דאורייתא היא ומיהו צלאו הכי לא יתכן דהא צהדיא קאמר עולא משום דיאוש לא קני ועוד דצפרק מרובה (סא ד' כ:): דריש רצא צהדיא דיאוש לא קני מדכתיב קרצו ולא הגזול אלא נראה דההוא דהגזול צתרא לאו יאוש כדי הוה דאיכא יאוש ושינוי השם דקאמר התם צמרובה (סא כ:): דמעיקרא קרי ליה משכא והשתא קרי ליה אצרוא ואע"ג דגצי קרצן נמי איכא שינוי השם כדאמר התם [דף כ:]: דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום ממעט מדכתיב קרצו כיון דקודם הקדש לאו שלו הוה ואף על גז דחל עליו הקדש מחמת שינוי השם דמאי השתא לא חוי להקדשה דבעין קרצו צעשה שמקדיש:

הא

נו א מיי פ"ה מהלכות סוכה הלכה ט טוש"ע א"ת ס"י תרלו סעף א: נו ב מיי פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג עשין מג טוש"ע א"ת ס"י תרלת סעף א: נו ג מיי פ"ה מהלכות סוכה הלכה יא סמג עשין טו טוש"ע א"ת ס"י סעף ה:

רבינו חננאל

פיסקא סוכה ישנה ב"ש פוסלין ובי"ה מבשרין. מתני' בשלא עשהו לשם סוכה של מצוה לפיכך גרסינן בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר חבירא אמר טפח ר' יוסי אמר כל שהוא. מ"ט דב"ש דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה העשויה לשם חג בעינן ובי"ה האי קרא איבעי להו לעושין סוכה כל שבעה ואפילו לחולו של מועד ואסיקא לב"ה עצי סוכה אסורין כל שבעה ושם שמים חל על הסוכה. ואקשינן ובי"ה לית להו הא דרב יהודה דאמר עשה לציצית מן הצמר שנסבך בקוצים וגמרט או מן החושים של גרדי או מן הנימין פסולה מן הסיסין פ"ה הן פקעיות כש' כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אף מן הפקעיות נמי פסולה דבעינן טויה לשמה ובסוכה אמאי לא בעו ב"ה לשמה. ושנינן שאני התם לגבי ציצית דכתיב גדלים תעשה לך לשם חובה לכך בעינן עשיה שהוה הטרחה לשם גדילים למעוטי מי שלא נטוה לשם גדילים. ועשו להם ציצית. דייקין האי דכתיב להם משלהם למעוטי גזול אבל גבי סוכה דליכא קרא אחרנא למעוטי גזולה ודרשינן חג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה אבל עשויה לשמה לא בעינן לדברוי ב"ה וקיי"ל בהא כשמואל דבעינן טויה לשמה:

הגהות וצינונים

[א] בבכ"ח גוסף הנוטל פרוס מן המלך (דק"ס): [ב] צ"ל ראשיהן (באה"מ דק"ס): [ג] צ"ל ובישהרצה (בארות המים): [ד] בירושלמי ובראשונים איתא אר"י: [ה] צ"ל מדרפרין וב"ש נמי מיבעי ליה אהבי ותרימא דבפקן וכו': ברא"ש (דבש חמור): [ו] [צ"ל ומי' (גליות): [ז] [צ"ל ומי' (גליות): [ח] [צ"ל א"ב (גליות): [ט] צ"ל דאמר עולא דבר תורה בין וכו' כ"ה בגמ' שם ותיבת בגמרא לכאורה מיותר (פורת יוסף):

למנוח

לא צריכא [אלא] למיפק בה אוונכרי גופייהו. דכי גיזי לה אינהו גופייהו לא נפקי בה דליכא ברשותייהו יאוש ושינוי רשות מקמי מצוה והו"ל מצוה הבאה בעבירה, וכדאמרין לעיל. [ומ"מ] הא קנייה ביאוש והקדש למצוה [הרי שינוי רשות] ולכס קרינא ביה:

ופרכינן וליקניננהו ביאוש ושינוי מעשה. דמקמי מצוה. ופרקינן דאגר שינוי החזור לברייתו [הוא]. ולא חשיב שינוי מעשה, ושינוי השם נמי לא הוא דמעיכרא נמי הושענא קרי ליה. ומסתברא דקושטא דמילתא שני ליה דהא אפילו לא קרי ליה הושענא מעיקרא, שינוי השם כי האי לא קני מכיון דתלי בשינוי מעשה (שאינו) [ה]חזור לברייתו, וכן דעת מורי נר"ו:

דף לא ע"א

ת"ר סוכה גזולה כו'. ואסיקנא דפליגי בשתקף את חברו והוציאו מסוכתו דרבי אליעזר סבר קרקע [נגזלת, ואי נמי ס"ל קרקע] אינה נגזלת (ו)סוכה שאולה היא ואין אדם יוצא בסוכה שאולה, ורבנן סברי אדם יוצא בסוכה שאולה. והקשו בתוספות מ"מ כיון שתקפה מחברו הא איכא מצוה הבאה בעבירה. ותיצו דלא אמרינן מצוה הבאה בעבירה אלא בדבר שהוא בא לרצות כגון קרבן שופר ולולב וכיוצא בהם, אבל בסוכה שאין בה ריצוי ליכא משום מצוה הבאה בעבירה. ול"נ דהא בירושלמי (חלה פ"א ה"ה) חששו למצה של טבל ולמצה גזולה משום מצוה הבאה בעבירה וכדכתיבנא התם (פסחים ל"ה ע"ב). אבל הנכח דהכא כיון דלא קני לה כלל וברשותא דמאריה איתא ואין המצוה מוציאתה מרשות בעליה, לא חשיבא מצוה הבאה בעבירה, הרי הוא כאילו היתה שדה דעלמא גזולה ברשותו שאע"פ שעבירה בידו אין הסוכה נפסלת בכך, כנ"ל:

אבל גזל עצים וסכך בהם [דברי הכל] אין לו אלא דמי עצים. פירוש ואף על גב דמדאורייתא פסולה דהא ליכא אלא יאוש ולא קניא והתורה אמרה תעשה לך משלך, השתא דתקון רבנן בגזול מריש ובנאו בבירה דקני ליה ונותן דמים לבעלים, הרי העצים האלו שסיכך בהם קנויים לו מדרבנן מתקנת מריש ואין עליו אלא חוב דמיהם שחייב לבעלים, והרי הוא כחוב דעלמא ומשלך קרינן ביה, וליכא נמי משום מצוה הבאה בעבירה דהא קניננהו מקמי מצוה. מיהו קשיא לי לפום האי שיטתא דידן למה לי למיכתב קרא [לך] למעוטי גזולה תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה, דהא כל היכא דלא קני לה מקמי מצוה דהוי גזול הא איכא [נמן] משום מצוה הבאה בעבירה, בשלמא לולב לא קשיא לי דהתם אצטריך לכס למעוטי שאול, אלא גבי סוכה שהיא כשרה בשאולה, קרא למעוטי גזולה למה לי. וי"ל דהיא גופא קמ"ל קרא תעשה לך משלך כי היכי דלא תהוי מצוה הבאה בעבירה, סד"א דלא חיישינן להא בסוכה שאינה באה לרצות קמ"ל. וכי אמרינן לך

קל) ועי' היטב מש"כ רבינו לעיל ט' ע"א ד"ה הא דאמרין: (קלא) עי' ערוך לגר מ"ש בזה:

למעוטי גזולה היינו משום מצוה הבאה בעבירה, דאי לא הא קנייה ביאוש ושינוי רשות דהקדש [למצוה] ושלך קרינא ביה, אלא ודאי כדאמרין קל):

ההיא איתתא. כבר מפורש עניינה ממה שכתבנו. ומה דאמרין איתתא דהוה לאביה תלת מאה ותמני סרי עבדים. יש מפרשים אביה ממש שהיה עשיר גדול. יש מפרשים שהיא בת אברהם דכתיב ביה (בראשית יד, יד) וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלש מאות:

אמר רבינא האי כשורא דמטללתא כו' מהו דתימא עצים שכיחי. אבל האי דלא שכיחא לא עביד בה רבנן תקנת מריש קמ"ל:

והני מילי בגו' אבל לבתר ז'. פירוש שלא קבל עליו (ממנו) הנגזל בבית דין עד לאחר החג, או שרוצה להמתין עד מוצאי החג, או שלא נתכוון לגזול עד מוצאי החג, הא לאו הכי אע"פ שלא פרעו עד [לאחר] החג כבר קנאו ודמים בלבד הוא חייב לו וכדמוכח נמי מעובדא דריש גלותא שלא חייבוהו לפרוע לאלתר. ושלא כפירוש רש"י קלא):

[בעי] אהדורי בעיניה. כיון דלא שכיח ולית ליה שום פסידא לא עביד בה רבנן תקנתא. ואי חבריה בטינא אפילו לבתר שבעה נמי יהיב ליה דמיה. פירוש אם רוצה הגזלן, שאין כופין אותו לעולם לתת דמים שיכול הוא לומר אי איפשי בתקנת חכמים כדאיתא בכתובות (פ"ג ע"א). מיהו כשעמד בדין ופסקו ליה לדיניה ליתן דמים וקבל עליו, שוב אינו חוזר בו:

תנא יבש פסול כו' אמר רבא מחלוקת בלולב דרבנן סברי מקשינן לולב לאתרוג ורבי יהודה סבר לא מקשינן. פירוש ואף על גב דכולהו מינין גמרינן מהדדי והדר אכוליה מינין איכא למדרשיה, קסבר רבי יהודה דלא שייך הדר אלא באתרוג שהוא פרי ולא בלולב שהוא מן העצים, וכי היכי דלא שייך עבות אלא בהדס ולא גמרינן שאר מינין מיניה:

והתנן ר"י אומר אין אוגדין את הלולב אלא במינו מ"ט לאו משום דבעינן הדר. ופרקינן דלאו משום דבעינן הדר הוא, דהאמר רבא אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא דלא הוי הדר. ובדין הוא דבלאו מהא דרבא מצי למייתי עלה מסיפא דמתני' (לקמן ל"ז ע"ב) דפסיל ר' יהודה בגימוניות של זהב ופליג עליה דר"מ, אלמא טעמא דר"י לאו משום דבעינן הדר הוא שאין לך הדר גדול מגמוניות של זהב, אלא הא דרבא עדיפא ליה דמפרש מתני' גופא דר' יהודה דפריכנא מיניה, והכי אורחא דתלמודא:

והתניא ר' מינים שבלולב כשם שאין פוחתין מהם כך אין מוסיפין עליהם. יש מפרשים אין מוסיפין עליהם ואפילו ממינים. והא ליתא, דאפילו לרבי יהודה דאמר לולב צריך אגד ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וכל שכן לרבנן דסברי לולב אין צריך אגד והאי לחודיה קאי, דליכא משום בל תוסיף, והטעם שלא נתנה תורה באחד מארבעת מינין

בדבר שגופו קדוש בעבוד הקלף והטלאי וכרבנן דמתניתא דאמר לאומן וכו', ובהא קאי שמואל כוותיה דבעינן בציצית (לשמן) [לשמה] שהיא גופה של מצוה מדכתיב תעשה [לך] לשם חובך, ומשום הא גמר דבעינן טויה נמי לשמה כיון שהוא גופו של דבר ולא משמשין, וליתא לדרב ולא [ל]דרבנן בר פלוגתיהו דרשב"ג דלא בעו לשמה בתפילין ולא בציצית אפילו בכתיבה של תפילין ועשיה של תפילין ועשיה של ציצית שהיא ככתיבת תפילין. וגבי נרתיק ותיק ורצועות שהם משמשים קי"ל כרבא וכרבנן דמתניתא דאמר לאומן דסברי דהזמנה במשמשין לאו מילתא היא ולא בעינן להו לשמן, ודלא כרשב"ג ואב"י דסברי דאפילו בהכי בעינן לשמה והזמנה מילתא היא, והרי זה מבואר יפה, מפי מורי הרב נר"ו. וכבר הארכתי בזה במסכת גיטין בס"ד (דף מ"ה ע"ב):

והא דאמרינן עשאה מן הקוצין ומן הגרדין כו'. פירוש קוצין חוטינן הניתקים מן הבגד כשמעבירין ל' עליו קוצין לתקנו ואם היו במקום הציצית ועשאה מהם היו ליה תעשה ולא מן העשוי. ומן הגרדין, פירש רש"י שעשאה מחוטינן שאדם מוציא מחתיכה של בגד שקורין פליר"א. ומן הנימין, אותן חוטינן שנשארים בסוף האריגה וקוצצין אותם והם פסולין מפני שהחוטינן חתוכין כבר ולא נחתכו לשם ציצית. וליתיה להאי פירושא דהא רב לא בעי לשמה גבי ציצית ואפילו בעשיה כדכתיבנא לעיל. והנכון דגרדין הן חוטינן שנשארים בתפירת הבגד ונימין [הן] אותן החוטינן שנשארים בסוף האריגה שלא נחתכו ופוסל רב משום תעשה וכו', אבל אם חתכן ועשה מהן ציצית היינו מן הסיסין דרב מכשר דלא בעינן לשמן ושמואל פוסל דבעי טויה לשמן וקי"ל כשמואל:

הא דאמרינן ההוא מיבעי ליה למעוטי סוכה גזולה. תמיהא מילתא הא למה לי קרא תיפוק ליה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה כדאמרינן (לקמן ל' ע"א) בקרבן ובלולב. תירצו בתוספות דליכא למימר מצוה הבאה בעבירה אלא בדבר הבא לרצות כקרבן ולולב אבל לא בשאר מצות. וליתא כדמוכח בירושלמי בפסחים גבי מצה גזולה, והתם נמי מוכח קצת דמצוה הבאה בעבירה איסור תורה הוא. וי"ל דאנן השתא לשמואל קיימינן דלית ליה מצוה הבאה בעבירה (לקמן ל' ע"א) ומש"ה אצטריך ליה קרא למעוטי גזולה. אי נמי דאפילו לכו"ע נמי אצטריך ומשום דבלולב אסר רחמנא גזול ושאול, וחזינן גבי סוכה דשרא רחמנא [שאולה] מדכתיב (ויקרא כג, מב) כל האזרח בישראל כו' מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת כדאיתא לקמן (כ"ז ע"ב), הוה ס"ד דהוא הדין דשרא גזולה ולא חש משום מצוה הבאה בעבירה כיון שאינה באה לרצות, קמ"ל לך שלך למעוטי גזולה דאפילו בדבר שאינו בא לרצות איכא משום מצוה הבאה בעבירה.

והאי סוכה גזולה דפסלינן הכא לא ידעינן מאי נינהו, דאי בשהוציא חבירו מסוכתו הא קי"ל (לקמן ל' ע"ב) דקרקע אינה נגזלת והוא ליה סוכה שאולה כדאיתא בפרק לולב הגזול, ולית

לאב"י, ופרקינן תנאי היא דתניא ציפן זהב כו', פירוש דאב"י דאמר כרשב"ג ורבא דאמר כרבנן וכהאי דהאומר לאומן, [ו]כיון דכך שמעינן דלית הלכתא כרשב"ג דהא בפלוגתא דאב"י ורבא קי"ל כרבא, וכיון דלית הלכתא כרשב"ג לית הלכתא נמי כשמואל דקאי כוותיה. ואיכא דמתרין דאע"ג דקי"ל כרבנן (ולא) [דלא] בעו בתפילין עיבוד לשמן וכרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא, גבי ציצית קי"ל כשמואל דבעי טויה לשמה דשאני ציצית דכתיב ביה (דברים כב, יב) לך לשם חובך. והא דאוקימנא במנחות כתנאי דשמואל כרשב"ג ולא אוקימנא אפילו כרבנן וציצית שאני כדאמרן, משום דהתם לא נחתין אמסקנא דהכא דמפלגינן בין ציצית לסוכה [ולפום] מסקנא דהכא דבסוכה מודה שמואל דלא בעינן לשמה [שמעינן] דהוא הדין נמי לתפילין, [והא] דכתיב (שמות יג, ט) והיו לך לאות, ההוא לא מדרש לך לשם חובך, דלא כתיב גבי(ה) עשיה, ובמנחות (ל"ז ע"ב) דרשינן לה למילתא אחריתי לך לאות ולא לאחרים לאות, כנ"ל לפי שיטה זו.

מיהו לא נהירא, חדא מדאוקמינן במנחות כתנאי ולא מפלגינן ביניהו כלל, ועוד דגבי מצות שאינן עצמן דבר שבקדושה והן נזרקין בעינן דלכתוב קרא בהדיא דבעינן עשיה לשמה והיכא דלא כתיב לשמה לא בעינן ליה, אבל דברים שבקדושה כגון תפילין ומזוזות וס"ת מסתמא משמע דבעינן להו לשמה כקדשים עד דאיכא קרא או גמרא דלא בעינן לשמה. והנכון בפירוק שמועות הללו דבתפילין איכא תלת פלוגתא, חדא רבנן דפליגי עליה דר' שמעון בן גמליאל דס"ל דתפילין לא בעינן לשמה כלל ואפילו בקדושה עצמה כגון טלאי של תפילין שהוא עצמו קדוש דומיא דתפילין עצמן וכדמוכח במסכת שבת (כ"ה ע"ב) דאמרינן שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני, והוא הדין דלא בעינן בכתיבת תפילין עצמן לשמן כלל, ולאו משום דסבירא להו דהזמנה לאו מילתא היא דהא אמרינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מ"ז ע"ב) דבדבר שהוא גופו קדוש דלכ"ע הזמנה מלתא היא דגמרינן מעגלה ערופה וכל היכא דהזמנה מילתא בעינן לשמה באותה הזמנה במילתא דאית ביה לשמה כדאיתא התם, אלא טעמא דרבנן משום דהכי גמירי לה דתפילין אינן צריכין לשמה ובהא קילי ממזוזות וס"ת דבעינן לשמה לפי(ג) דקילי נמי דלא בעו שרטוט. ורבנן דמתניתא דאמר לאומן עשה לי תיק של ספר כו' סברי דכל דבר שבקדושה שהוא עצמו קדוש ואפילו בתפילין גמרינן דבעי עבוד לשמן ואצ"ל כתיבה, אבל בתיק של תפילין ונרתיק ורצועות שאינן אלא משמשינן לא בעי להו לשמן כרבא דאמר דמשמשינן כגון בגד של מת הזמנה לאו מילתא היא ולא חשיבא למיקפד בה למעבדה לשמה. ורשב"ג סבר דכיון דבעינן בתפילין לשמן אפילו במשמשינן נמי בעינן לה, דבדידהו נמי הזמנה מילתא כסברא דאב"י. ואנן קי"ל כרשב"ג במאי דפליג את"ק דידיה למימר דבעינן בתפילין לשמן

(ג) אולי צ"ל כפי:

(ד) נדצ"ל וכשמעבירין מעליו הקוצין לתקנו אם היו וכו'.

(ליכא) [לי ר'] שהשעורים שורין במים יפה קודם שישיםם בחומץ^(ק), [ובמי ביצים] נסתפק רש"י אי חשיבי מי פירות או לא משום שאנו רואים שהעיסה נעשית מהם הרבה עבה יותר ממים, אבל ר"ת נוהג היתר בדבר וכן מנהגו שאוכל בערב הפסח לאחר ד' שעות עיסה^(ר) שנילושה בביצים ואע"ג דאמר' בירושלמי [רפ"י] האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמו כי האי גוונא דלא שייכא מצות מצה דאין אדם יצא [בה] ידי חובתו בפסח לית לן בה.

יוצאין בדמאי. לא ידע ר' אי בעי למימר יוצאין (לכתחילה) [דיעבד דוקא] דטעמא מפרש בגמרא דאי בעי מפקד לנכס' וא"כ השתא מיהא לא אמקד (אלא נראה דלכתחילה לא) אי נמי ש' הואיל ומותר לעניים הק' אכילה דמרצה^(ת) יוצאין בה לכתחילה הואיל והיא נקראת אכילת עניות.

אכסניא, מפרש בירושלמי נכרים. והכהנים בחלה ובתרומה. ואע"ג דאמר לקמן [דף לו.] בכל מושבותיכם מצה הנאכלת בכל מושבות, חלה ותרומה חשיב להו נאכלות בכל מושבותיכם^(א) אע"פ שאין נאכלות בבית הקברות כיון שנאכלות בכל ערי ישראל.

אבל לא בסבל פשיטא. תימה דלקמן מצריך קרא והכא פריך [פשיטא] ויש לפרש דפריך פשיטא דאין יוצאין לכתחילה, וא"ת ולקמן אמאי צריך קרא תיפוק לי' משום דהוי מצוה הבאה בעבירה כדאמר' בלולב הגזול [דף ל.] וי"ל דשאני לולב שמהללין בו ומשבחין למקום וכן קרבן וכיוצא בו דהא סוכה נמי צריך לך למעוטי גזולה [דף ט.] וגבי ציצית להם משלהם אבל [לא] משום דהוי מצוה הבאה בעבירה.

אסימון דרחמנא אמר וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה. [פ"ה מעה בלא צורה] וקשה לר"ת דהא אמר' בפרק במה אשה יוצאה [דף סה.] יוצאין ב' בסלע שעל גבי הציצית ג' ואמר התם מאי שנא סלע אילימא כל מידי

דהיינו התם שרי לגמרי, ופר"ת דהא דאמר תשרף מיד היינו כשערב עמהן מים דאז ממהרת להחמיץ יותר והא דאמר בריש כל המנחות באות מצה [דף נד.] תסוח שריסקו נותנו לתוך העיסה מחמיצה לענין נוקשה כדאמר התם לפי שהיא כבר עיסה ונילושה במים שאז ודאי מחמיצה כדפר', וכן מוכיח נמי מדאמר בהאי פירקין [דף נו.] אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי ר' יוסי הגלילי ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ומי פירות אין מחמיצין אמר ריש לקיש אומר ה' ר' יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשרה והשתא אי ס"ד דריש לקיש מיירי בלא מים כלל ואפ"ה דוקא כרת ליכא אבל מלקות איכא דחמץ נוקשה הוי א"כ אמאי אצטריך למימר התם לריש לקיש דמנחת נסכים מגבלה במים בלא גיבול מים נמי אע"פ שכולה משמן היא אצטריך קרא לאזהורי' שלא תאפה חמץ דשייך בה חמץ נוקשה ונוקשה פסול למנחות כדמשמע התם בריש פירקין [דף נד.] דקתני תסוח שריסקו ונתנו בעיסה ותמצה הרי זו אסורה ומשמע התם דחמץ נוקשה הוי, מיהו לא ידע ר' אי ההיא מתניא גבי חמץ בפסח או גבי מנחות^(ע) והא דאמר לעיל [דף כח:] חימוצו מחמת דבר אחר מניין ופ"י בדבר אחר שלא במין עיסה כמו שהוכחתי לעיל צריך לומר דאיירי בדבר אחר שלא בפירות דמחמת פירות לא היו אלא דחמץ^(ס) נוקשה אע"פ שיש מים כדפר', ותימה דהא לקמן [דף מב.] תנן אלו עוברין בפסח וקתני חומץ האדומי ומפרש בגמ' דשרוצ' ב' שערי פ' משימין שעורין ביין כדי שיחמיץ היטיב ומה בכך והא מי פירות אין מחמיצין וכי תימא שמשמין מים עמהן אכתי ק"ל דא"כ לא הוי אלא חמץ נוקשה ואמרינן בס' אלו עוברין [דף מג:] כל מחמצת לרבות שכר המדי וחומץ האדומי ומוכח התם מדלא חשיבא חמץ נוקשה אלא חמץ גמור על ידי תערובת קסבר דחמץ נוקשה לא אסר מדאורייתא ואמאי והא חומץ האדומי נוקשה הוא, ואמר

זהב ש בא

מיתניא וע"ש בריש ובתוס' מנחת סם ובתוס' שלפנינו ל"ג ספק זה בשום מקום. (ט) חמץ נקשה. (צ) דשדו. (ק) שישיםם ביין וכו'. (ר) עוגת שנילושה. (ש) אי נמא. (ת) אכילה דטעח יוצאין. (א) מושבות. (ב) יוצאת בסלע. (ג) גבי הציצית ואמר וכו'.

אמילו וקפא שרי, וכצ"ל גם בתוס' שלנו, ומש"כ דהיינו התם לגמרי, כן טענו של רבינו לי היינו בבימ, אף שלא מצאנו כן בשאר רבותינו הראשונים. (ע) בענייתו. נפלא בעיני הלא משנה ערוכה היא בתרומות רמ"י ולאסור את החליץ

ובירושלמי (פ"ב ה"ב) מצאתי עוד, הפקיר חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אמר אסור ורשב"ל אמר מותר מחיב ר"י לרשב"ל אין את מודה לי משש שעות ולמעלה שהוא אסור א"ל וזמן איסורו גרם לו הכא מאי אית לך למימר א"ר יוסי לרבי פנחס נהיר את כד הוינן אמרין אתא דרבי יוחנן כר' יוסי ודריש לקיש כר"מ אינה כן אלא רבי יוחנן חשש להערמה ור"ל לא חשש על הערמה מה נפק ביניהון נפלה עליו מפלת מן דמר הערמה לית כאן הערמה והוא מותר מאן דמר זכייה לית כאן זכייה והוא אסור הכל מודים בגר שמת ובזבזו ישראל נכסיו מאן דמר הערמה מותר מאן דמר זכייה מותר. ופלוגתא דרבי יוסי ור"מ דקא מדכרי איתיה בפ' אין בין המודר (מ"ג א') דתנן והרי הן מופקדין לכל מי שירצה והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אומר, וקסבר טעמא דר' יוסי משום דהפקר כמתנה כו' כדאיתא התם.

וזו הגירסא שכתבתי היא גירסתו של ר"ח ז"ל וכן נמצאת בכל הספרים הראויין לסמוך עליהן, אלא שרבינו הא"י גאון ז"ל גורס בהפך וכן בתוספתא, ועליה סמך רש"י ז"ל, וקשה לי חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי גרים נכנסין לשם למה אסור, והלא כל הבתים עשויין להתכבד מחמץ בערב הפסח והיה לנו לתלות בפועלים שמא בתוך הפסח נפל מהם, וי"ל כיון שנמצא באבדה שלא מדעת חוששין שמא קודם הפסח אבד ושמא במקום שאין מכניסין לו חמץ היה או שבדק ולא מצא, שכל שהוחזק אבוד יש לחוש שמא מזמן מרובה היה אבוד ולא נמצא אלא עכשיו, כאבדה המתבקשת ואינה נמצאת לשעתה. והגירסא הראשונה יותר נכונה.

דף ל"ה ע"א. נ"ל דיוצאין בטבל ובמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שלא נפדו, משום דמתני' אוקמה רב ששת כר"ש, וק"ל איסור כולל ומוסיף חל על איסור, וחמץ בפסח כולל הוא ומוסיף נמי הוא דאסור בהנאה הילכך יוצאין בהן, ורבינו ז"ל שכתב בתחלת המשנה יוצאין בדמאי לא הקפיד עליה וצ"ע משום מצוה הכאה בעבירה ולא מצאתי כן אלא בגזלה, והכי משמע הכא בגמ', אבל במס' שבת בפ' ר"א דאורג מצאתי בירושלמי (ה"ג) ראיא דאפי' בשאר עבירות, **ושוב מצאתי בתוס' שאמרו דאין בשאר המצות משום מצוה הבאה בעבירה אלא בקרבן ובולול שמהללין בה, דהא סוכה צריך בה לך למעוטי גזולה (סוכה כ"ז ב') ולא ממעטינן לה משום מצוה הבאה בעבירה, וגם זה אינו נכון בטעם והוא משתבר מן הירושלמי שהוכרחתי, אבל מ"מ קשיא הך ברייתא (לרבי יוחנן) דמצטרין לה קרא משום מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ, וכן סוגיא דסוכה גזולה קשיא, ויש לי לתרץ שאין בטבל דין מצוה הבאה בעבירה מפני שבידו לתקן,**

כדאמרינן במס' ביצה (ל"ד ב') טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן, וסוכה מתוך שריכה הכתוב כל האזרח בישראל להכשיר שאולה שלא ללמוד מלולב, הוצרך למעוטי גזולה שלא נכשיר אותה מכל האזרח ישבו, אבל העיקר שנ"ל שמצוה הבאה בעבירה פסולה דרבנן היא ואקרא דקבלה מיסמין ליה הא מדאורייתא יצא חוץ מהני דכתיבי בהו מיעוטי, ולא כדברי מקצת המפרשים דבר תורה חטאת הגזולה אינה מכפרת (גיטין ג"ה א') משום מצוה הבאה בעבירה, ועכשיו נתקיימו דברי רבנן והמחברים הפוסקים אבל לא בטבל, ונאמר משום מצוה הבאה בעבירה.

דף מ' ע"א. ואפ"ה לא הדר ביה רבא דא"ל רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכתו כיפי הפיכו לשום מצוה. פירשו ראשונים שלא תבא עליהן מים, אלמא קסבר בעינן שימור מתחלה ועד סוף. קשיא לי כיון דשמור שלא תבוא עליהן מים שימור הוא היכי אמר רבא מצוה ללחות משום דכתיב **ושמרתם** ואי לאו משום דבעיא לתיתה שימור למאי, הא כל זמן ששמרה שלא תבא עליהן מים שימורו שימור הוא, ועוד קשיא דודאי כל זמן שאין שם שימור הצריך להם אין אדם יוצא ידי חובתו בהם כדמייטין עלה בצקות של גוים, וכיון דאמר רבא אי לאו דבעיא לתיתה שימור למאי נימא דכל זמן שלא ליתת אין כאן שימור ואין אדם יוצא בהן, ואלו שתי קושיות האחת מתרצת לחבירתה, דודאי אף רבא מודה שאין עיקר שימור אלא שישמור שלא יבאו לידי חמוץ, אלא הכי אמר רבא כיון דכתב רחמנא ושמרתם מותר להביא אותן לידי צורך שימור וכל זמן שהוא מביאן לידי כך מקיים בהן יותר מצות ושמרתם, הילכך מכיון דסבירא לן מותר ללחות דאיפשר לשמרן מחמוץ, מצוה נמי הוא, ואקשו עלה בגמ' ודילמא שימור דלישה, דושמרתם את המצות כתיב ולא חטים של מצות דליתנהו בכלל מצות שימור ואפי' לכתחלה, ומהדר שימור דלישה לאו שימור הוא דאי ס"ד שימור הוא בצקות של גוים כיון שקיים בהן מצות שימור בלישה למה אינו יוצא בהן, אלא ש"מ שימור מתחלה נמי בעינן לדיעבד, וכיון שכן למצוה בעי לתיתה כדי שיקיים בהן יותר מצות ושמרתם, ואקשי' עליה ממאי דילמא לעולם אימא לך שימור דלישה הוא וקודם לכן ליתיה בכלל ושמרתם את המצות כלל, והכא מאי טעמא לא נפיק משום דבעידנא דנחית לשמור דהיינו משתטיל לה מים לא עביד לה שימור ומשום הכי אין אדם יוצא בהן אפי' בדיעבד, אבל הכא דבעידנא דנחית לשמור עביד ליה שימור ה"נ דשימור דלישה הוי שימור (ד) [ואפילו לכתחלה ואין להם שימור קודם לכך כלל].

ואפ"ה לא הדר ביה רבא. דסבר דשימור מעיקרא נמי בעינן היינו שלא תבא עליהן מים כלל משעת קצירה, ואיפשר שאפי' בדיעבד נמי בעינן שימור זה משעת קצירה,

נח א"מ מ"פ מהל' לולב הלכה יז סמג עשין מד טו"ש"ע א"ח א"ח תרנ"ט ס"ק פ':

נח ב מ"י ס"ס הלכה יז סמג ס"ס טור ש"ע א"ח ס"י תרנ"ט ס"ק פ':

פ ג מ"י פכ"א מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין ס"ה טו"ש"ע א"ח ס"י שלו ס"ק י':

פ ד מ"י פ"ו מהלכות לולב הלכה ו ט סמג עשין מד טו"ש"ע א"ח ס"י תרנ"ט ס"ק ג':

פ ה מ"י ס"ס הלכה י טו"ש"ע ס"ס ס"ק ח':

פ ו מ"י פ"ח מהלכות תמידין הלכה יא':

‏

‏

רבינו חננאל‏ דייקאין מינה טעמא דנפול הא הפילו הוא מן השופרות בכונתו לשוקת כשר ואמאי ולקחו לטמא וגר אלא ש"מ לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה. אמר רבה לא לידון אינש. כלומר לא ינעוץ לולב בהושענא דלמא ניתרי טרפי דהושענא בנעיצה זו וחרוצין בין הלולב ובין הושענא רבא אמר מין במינו אינו חוצץ. וכן אמר רבה לא יחרוץ אדם קנה הלולב הוציא מתחת הדגים אחר שאגרו שמא ישארו מן ההרצין שנחתך עיקרן בכלל אותן שהיו יוצא מן ההדס ונשארו ההרצין בלא עיקר החרוצין רבא אמר מין במינו אינו חוצץ. הדס של מצוה שהוא עם הלולב מוקצה הוא ואסור להריח בו אבל האתרוג מותר להריח בו כי לא הקצתו אלא מן אכילה וכן הדס במחובר אסור להריח בו גזירה שמא יתלוש אתרוג מותר דלא אתי למחלש דלאכילה עבדי ולאכיל מינה הא לא שרית ליה אמר רבה לולב בימין שהוא ג' מצות בהדרי ועליה מברכין הואיל ומינו של לולב גבוה מכולן אתרוג בשמאל שהוא חד מצוה.

בין ששנינו לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו אמרנו ובהיכן היו מונענין בהודו לה' תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא ונענוע זה וזלתי מולך ומביא מעלה ומוריד וכן קבלנו מרבינו האי זצ"ל והעמודני עיקר דבר זה מתלמוד א"י דגרסינן התם רב חייא בר אשי בשם רב נוסל לולב מונענע שופר ותוקע וכשמגיע זמן ק"ש קורא ומתפלל תני צריך לנענע ג"פ בעל כד דבר ר' עזריא עיי' הל' והכן ג'פ' חד או הכן והכן חד פ"י ג"פ בעי ר' יורא וההולכה תחשב פעם אחת וההולכה פעם אחת או [הולכה] והובאה פעם אחת נחשבם וצריך להליך ולהביא ג"פ תמן תנינן [בפרה] [בנדה] פ"ט ענינן ד' סממנים ומעבירין על הכתם וצריך לכססם על כאר"א ג"פ ד' ועירא בעי הכין חד והכן חד או הכן והכן חד וזלתי מולך ואיפשטא עבדינן לחומרא ג"פ הולכה

לז:

לולב הגזול

פרק שלישי

סוכה

אמאי

ונתן אמר רחמנא אלא שמע מינה נתניה על ידי דבר אחר שמה נתניה הכא נמי לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. כך כחוצ צכל הספרים וקשה מלד דמה לו לדקדק מנחמיה הא גבי פרה כתיב לשון לקיחה ולקחו למעט שרפת

הא הפילו הוא כשר אמאי^(א) ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא לאו שמע מינה לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ואמר רבה לא לידון איניש חציצה ורבא אמר^(ב) מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה לא ליגזו איניש לולבא בהושענא דמשתירי הוצא והוי חציצה ורבא אמר^(ג) מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה י"הדס של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה מותר להריח בו מ"ט הדס דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה אתרוג דלאכילה קאי כי אקצייה מאכילה אקצייה^(ד) ואמר רבה י"הדס במחובר מותר להריח בו אתרוג במחובר אסור להריח בו מ"ט הדס דללהריח קאי אי שרית ליה לא אתי למגזייה אתרוג דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למגזייה ואמר^(ה) רבה דלולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלתא מצות והאי חדא מצוה א"ל ר' ירמיה לר' זריקא מאי טעם לא מברכין אלא על נטילת לולב הואיל וגבוה מכולן ולגבהיה לאתרוג ולברך א"ל הואיל ובמינו גבוה מכולן: **מתני'** והיכן היו מונענין בהודו לה' תחילה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא דברי ב"ה וב"ש אומרים אף באנא ה' הצליחה נא א"ר עקיבא צופה הייתי ברבן גמליאל ור' יהושע שכל העם היו מונענין את לולביהן והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא: **גמ'** נענוע מאן דכר שמויה התם קאי^(א) כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר וקאמר היכן מונענין תנן התם^(ב) שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח שתי הלחם על גבי שני הכבשין ומניח ידו תחתיהן ומניף ומוליד ומביא מעלה ומוריד שנאמר^(ג) אשר הונף ואשר הורם א"ר יוחנן^(ד) מוליד ומביא למי שהארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו במערבא מתנו הכי א"ר חמא בר עוקבא א"ר יוסי ברבי חנינא מוליד ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים א"ר יוסי בר אבין ואיתימא ר' יוסי בר זבילא^(ה) זאת אומרת שירי

הא הפילו הוא. במתכוין דומיא דנפל מאליו שלא אהו צאפר ענמו אלא אהו צשופרת ונערה למוך שוקת כשר: ה"ג אמאי ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא ש"מ לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה: ואמר רבה גרסינן בכולהו: לא לידון איניש דהושענא. לאחר שאגד הערצה וההדס יחד לא יתחוצ הלולב מלמעלה בתוך האגד: דלמא נתרי טרפי. הלולב משיר עלי ההדס והערצה ומשתיירין צאגד וחוצלץ בין מין למין ואינס אגודים יחד להיות לקיחה אחת: לא (ל"ה) איניש דל"בא בהושענא. אם הוא ארוך יותר מדאי מן הערצה וצא לקצנו מתחת לא יקצנו צעודו צאגודה אלא יוציאנו ויגזו מתחת ויחזור ויאגוד: דמשתירי הוצא. של לולב תלושין מן השדרה בתוך האגד לפי שעלי הלולב ארוכים ומחוצרים מתחת השדרה וגמסכין ועולין כנגד גובהו של לולב וכשוקללן מתחת נמצאו תחוכין מן השדרה ונשאריין צאגודה: אסור להריח בה. דגמרין מוסכה דלפינן צפרק קמא (דף ט.) דחל שס שמים על עצי סוכה ליאסר צהנאה כל שצעה הואיל והוקצו למנוה: מריחא. שהוא דרך הנאחו אקציה: הדס במחובר. לענין שבת נקט לה כל ימות השנה: בי שרית ליה. כלומר אע"ג דשרית ליה להריח לא אחי למיתלש דהא במחובר נמי מריח ליה שפיר ואינו טרוד צקצילתו שיסכח ויתלשנו: אבא אתרוג דלאכילה קאי. כי מורח ליה מינשי ותלש ואכיל ליה ואף אם אוכלו במחובר אין לך מולש גדול מזה: הואיל וגבוה מכולן. חשוב הוא ונקרא האגד על שמו: ולגבהיה לאתרוג. קא סלקא דעמיה דהואיל דגזיה דקאמ' היינו הא דלמחנן לעיל (ג.): שדו של לולב נריך שינא למעלה מן ההדס טפח: ובמינו. גזיה משלשמן: **מתני'** תחלה וסוף. הודו צבתחלת הפרק והודו צצסוף הפרק צסוף ההלל. מן הודו עד סוף ההלל חדא פרשתא צמנין פרשיות של ספר תהלים: **גמ'** נענוע מאן דכר שמויה. שהוא אדם חייב לנענע דפשיטא ליה לתנא וקצעי היכן היו מונענעים: כדי לנענע בו. אלמנא מנוה לנענע דלקמן לעצור רוחות רעות וטללים רעים: כיצד עושה. אותם שהוא נריך להניסם יחד חיים כדכתיב (יקרא כג) והניף הכהן אותם על לחם וגו' על שני כצשים וגו' הכצשים חיים ומניח

שתי הלחם על שני הכצשים כדכתיב על לחם הצבורים תנופה על שני כצשים ואף על גז דרישיה דקרא משמע אותם על לחם ילפינן לה צמנחות^(א) מלחם המלואים דלחם למעלה: הונף. היינו מוליד ומביא ומטלי"ר צלע"ז: הורם. מעלה ואין עלייה צלא הורדה. והאי קרא לאו צכצעי עצרת כתיב אלא צמלואים ומיהו כל תנופות ילפינן מינה: למי שארבע רוחות שצו. מנוה זו אנו עושין לשמו כן מראה צהנפתו: זאת אומרת. הא דרבי יוסי דקאמר תנופה עוצרת רוחות רעות וטללים רעים: שירי

שתי הלחם על שני הכצשים כדכתיב על לחם הצבורים תנופה על שני כצשים ואף על גז דרישיה דקרא משמע אותם על לחם ילפינן לה צמנחות^(א) מלחם המלואים דלחם למעלה: הונף. היינו מוליד ומביא ומטלי"ר צלע"ז: הורם. מעלה ואין עלייה צלא הורדה. והאי קרא לאו צכצעי עצרת כתיב אלא צמלואים ומיהו כל תנופות ילפינן מינה: למי שארבע רוחות שצו. מנוה זו אנו עושין לשמו כן מראה צהנפתו: זאת אומרת. הא דרבי יוסי דקאמר תנופה עוצרת רוחות רעות וטללים רעים: שירי

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) ונחמס קי. צבורות ט: (ב) לעיל לא: (ג) לעיל ט: (ד) וס"ג, (ז) מנחות סא, (ח) שם סב ע"ט, (ו) סב ע"א.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמאי וכו' דלפי' שקיל מרי: (ב) בא"ד היינו שקיל מרי מאסר ויהיז חד ממיה:

גליון הש"ס

גמ' ואמר רבה הדס במחובר. עיין גר"ן פ"ג דעלה דף קלד ע"א צסס הגאונים הגי' צבאלן צהיפוך דהדס צמחובר אסור להריח צו אתרוג שרי ע"ש וכו"צ צהנא אשירי:

‏

‏

תורה אור השלם‏ (א) ולקחו לטמא מעשר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל קלי: [בדברי יו"ט]

(ב) וקצשת את חזה התנופה ואת שוק התרופה ואשר הונף ואשר הורם מאלו המלואים מאשר לאהרן ומאשר לקניו: [שמות כב, כז]

לעזי רש"י

ונצט"ר. פירוש להניף, להליך ולהביא.

ליקוטי רש"י

כדי לנענע בו. שלשה טפחים מהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח ויחמ כדי לנענע דענין נענוע דלקמן מעלה ומוריד מוליד ומביא לעצור רוחות רעות וטללים רעים ולפיל כס: (א) שתי הלחם וכבשי עצרת. כתיב צו וסיף הכהן אותם על לחם הצבורים תנופה וגו' שנאמר צמלואים (שמות טז) אשר הונף ואשר הורם ועליל מיניה כתיב והנפת אותם תנופה כל הני תנופות לומר שמוליך ומביא מעלה ומוריד. ל"א ילפינן מהונף והורם וממלואים לצאר תנופות [מנחות סא]. מוליד ומביא. לפינן ודכוס ומורם ומערג כדי לעצור רוחות רעות והורם מארבעה רוחות. מעלה ומוריד לעצור טללים רעים. הצלן מלמעלה למטה [שם סב].

הגהות וצינונים

(א) נצט"ל בר זבילא (עב"ץ וכו"צ בדפרי"י): (ב) [צ"ל לצינון] (גליון). כ"ה בדפרי"ר, ועיין רש"י לעיל כט ע"ב בתוס' ד"ה נפצרו שמקיים הגיר' ג' ע"י ויקי"ר פ"ל דהך קרא רומז ללולב: [ד' יט להוסיף וכן ביאמרו נא בית אהרן וכן ביאמרו (וכ"ה בתוס' הרא"ש:)] [ס' בתוס' במנחות סב ע"א כחור וצ"ב הנוענעו. וכתב הכפות תמרים שצט"ל כאן בתוס'. והצאן קדשים הגיה שם כמו כאן. בערלי"ץ כתב שצ"ל ולכן צ"בד הנוענעו עיי"ש:

המכריע ראשון רמז בלולב עצמו. ולפי חילוק שני הפירושים שפירשנו נחלקו חכמי הקבלה בפירוש "תרי וחד" אם הוא אחד למעלה ושנים למטה כפירוש החכם רבי עזרא ז"ל או שנים למעלה ואחד למטה כפירוש האחרון. ושני ערבות ללמודי יי' והאגודה מורה שהכל אחד. אמנם האתרוג אינו נאגד עמהם לסוד ידוע רמוז בדברינו והלולב באמצען ולמעלה מכלן שנאמר **סולו לרוכב בערבות ביה שמו** (תהלים סח' ה') והוא מוקף מן הכל כד"א **ועץ החיים בתוך הגן** וראשו העולה למעלה רמז שהוא מתעלה בספירה ראשונה כי הוא ראש לה' ספירות אחרונות ושואב מחמשה ספירות ראשונות. זהו דעת הנכון לפי דעת רוב חכמי הקבלה:

אוצר החכמה

אמנם יש מפרשים כי הלולב רומז ליסוד עולם ועליו נאמר אני כברוש רענן ממני פריך נמצא (הושע יד' ט') כי משם פורחין הנשמות שהם פירותיהן של ישראל ומקרא מסייען שנאמר **צדיק כתמר יפרח** (תהלים צב' יג') ולפי דבריהם יהיו הג' הדסים רומזים לשלשה אבות העליונים ואלו ואלו דברי אלהים חיים הן. והאתרוג רמז לשכינה ועל כן הוא בשמאל כי משם קבלתו והוא עשוי כלב כד"א **ויאמר יי' אל לבו וגם הירקות רומז לזה וזהו מאמרם עץ שטעם עזו ופריו שוה להורות על הייחוד**. וטעם ניטלה פטמתו פסול כתב החכם רבי עזרא ז"ל כי העץ שבתוכו הוא כאשר יהיה האופן בתוך האופן. **וצריך לסמוך האתרוג עם שאר המינין שלא להפרידה מן הבנין וסוד זה נגלה אלי בחלום בלילי י"ט הראשון של חג הסוכות בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הר' יצחק ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א והיה מרחיק הה' אחרונה מן הג' אותיות הראשונות ואמרתי לו מה זה עשית והשיב כך נוהגין במקומינו ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם ואשתומם על המראה ואין מבין למחר בעת נטילת הלולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו בלתי אתרוג והבנתי פתרון חלומי וחזר בו ורז"ל**

רמזו סוד זה בויקרא רבה אמרו שם פרי עץ הדר זה הקב"ה שנאמר הוד והדר לפניו. כפות תמרים זה הקב"ה שנאמר צדיק כתמר יפרח וענף עץ עבות זה הקב"ה שנאמר והוא עומד בין ההדסים פירוש תפארת בין חסד ופחד. וערבי נחל זה הקב"ה שנאמר סולו לרוכב בערבות. תראה שכל המינים הללו רומזים בשם ית'. ועתה אודיעך כוונה הנענועין וההקפה על דעת חכמי הקבלה אנו מנענעין לפני המלך שהוא התשובה להראות מלכותו בכל משלה וכל הנבראים נרתתים ממנו ומזדעזעים מלפניו כי ממנו נשתכלל הבנין ומנענעין לארבע רוחות העולם וכבר ידעת סודם. ומנין הנענועין שש אחד בשעת נטילה ראשונה. והשני בהודו תחלה. והשלישית והרביעית באנא. והחמישית והששית בהודו בסוף ושש נענועין בכל דבר רמז לו' קצוות. גם כל הנטילות שבחג ל"ו שנמצא שש בכל יום שהרי אחד מהן שבת שאין הנטילה דוחה אותו. ומקיפין בכל יום פעם אחת רמז כל הקפה אחת להויה אחת לצרף בכל אחת כל השבעה ולהקיפה בכולן וכשתבין טעם חלוק קרבנות החג תבין ההקפות. ובשביעי שבעה הקפות רמז לייחד כל הז' ומכאן תבין ענין יריחו. ועדין ארמזהו בגזירת השם. ולשון ערבי נחל יש מפרשים מלשון עריבות ומתיקות ונחל לצרור החיים כלומר שעריבין עליו והנכון הוא על דעת רז"ל שהוא מלשון עירוב. ור"ל כי אלו שתי המדות הנרמזים בשתי ערבות הם מתערבים במדה ההיא הנקראת נחל. וכל מדה נקראת נחל כאשר נבאר:

ספר הבהיר מאי פרי עץ הדר כדמתרגמינן אילנא דאתרוגא ומאי הדר היינו הדר הכל והיינו הדר דשיר השירים דכתיב בהו מי זאת הנשקפה כמו שחר (שה"ש י"י) והיינו על שם נקבה ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה ואמאי טעמא איקרי נקבה על שם שנקביה רחבים ויש לה נקבים יתירים

١

קשיא דר' מאיר אדר
דר"מ קשיא דר' אליע
תנאי אריבא דר' אליע
אליעזר היא: עד סוף
ר' אליעזר אי קסבר שפ
ליבא עד ארבע שט
משמרות הוי הילילה

לעולם קסבר שלש מ' קמ"ל דאיכא משמרות בארעא דתניא ר' אליעזר הוי הילילה ועל כל משנה ושואג כארי שנאמר ^ט קדשו יתן קולו שואג לדבר משמרה ראשו כלבים צועקים שלישיו ואשה מספרת עם בעל אליעזר אי תחלת משנה

היכי דליכא דקריע: ישאז שאזא ישאזא. כדר הגיע קרוב ליום וצני אדם ממעוררים משמרתו יחד מספרים זה עם זה: מאי קא חשיב. היכן נתנו שמרת הלשמויות האך קימן נתנו שמרת הלשמויות או כסופן: אורחא הוא. זאת הסוככים: ושומר. והמחן כמו לא יאמר אדם לחצרו שמו לי בלעז ע"ו פלונית (מסדרין 77 סג:) וצ"ק צפ' הסוכל (77 פ:) שמרה עומדת על פתח חדרה. וכן ואציו שמר את הדבר (בראשית 41). שומר אמנים (שפיעה 10) תפלת קצרה (הכנינו 10) ולקמן מפרס לו צפ' תפלת השחר (77 טז.) אשירי המירץ שמקפלת אותה בביתו כך. אשירי כל זמן שהיה קלום זה בתוך דהמ"ק: מפני חשד. שלא יאמרו וזה מוכנת לו סס: ומפני ההפזלת. שמומת המורדה רעושה ומסוק הוא פן תפול החומה עליו: תיפוק ליה. כלומר למה לנו ג' טעמים לדבר א' הרי די בנחת מהן ואם לא צא ללמדך שיש שעות שאין הטעם הזה ותרץ להניח ששכלל זה: מלמדי

הייתי שמא יפסיקו בִּי עֹבְרֵי דְרָכִים וְאָמַר לִי הִיא לֶךְ
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים לְמַדְתִּי שְׂאֵל
שִׁמְתִּלְפָלֵן בְּדֶרֶךְ וּלְמַדְתִּי שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ מִתְפַּלֵּל תַּפִּלָּה
מִה קוֹל שִׁמְעַת בְּחֹרֶבָה זֶה וְאִמְרַתִּי לוֹ שִׁמְעַתִּי בְּחַיִּים
וְאִמְרַתִּי אֵיזֶה לְבָנִים שֶׁבְּעֻנּוּתֵיהֶם¹⁶ הִחֲרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרִי
לְבָן הָאוֹמוֹת וְאָמַר לִי הֵיךְ וְחַיִּי רָאשֵׁךְ לֹא שָׁעָה זֶה בְּלִבִּי
יוֹם יוֹם שֶׁלֹּשׁ פַּעֲמִים אִמְרַת כִּךְ וְלֹא זֶה בְּלִבִּי אֵלָּא¹⁷ בְּשַׁעַר
כְּנֻסִיּוֹת וּלְבָתִּי מִדְּרָשׁוֹת וְעֻנּוּן יֵהָא שְׁמִי¹⁸ הַגָּדוֹל מְבוֹרָךְ
וְאִמְרַת אֲשֶׁרִי הַמֶּלֶךְ שֶׁמְקַלְסֵן אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כִּךְ מוֹה¹⁹ לֹא לֵאב עֵי
לְבָנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שׁוֹרְחָן אֲבֵיהֶם; תִּר²⁰ מִפְּנֵי שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים
מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ מִפְּנֵי הַמְּפֹלֶת וּמִפְּנֵי הַמְּזִיקִין. מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וּתְ

לומר קדיש אחר הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא היו מציינים כולם ל

מ תרי תנאי אליבא דהיינו מבעוד יום קודם הערב שמע:

קשיא דרבי אליעזר אדרבי
אליעזר. דלל מלי למימר
משקדש היום וכהנים נכנסין ללכול
בזרוממן חד שגורא הוא. דל"כ ר'
אליעזר היינו ר' יהושע:

למאן דגני בבית אפ"י. וא"ת והלא רבי אליעזר צעי (לקמן ד')

(ט:) עד שיכיר צין תחלת לכרתי זק"ש
של שחרית. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי
יעלה עמוד השחר. קודם שיקום ויומן
עצמו כבר הגיע אותו עת: **היה** צד
התפלה תפלה קצרה. ללאורה משמע
שאין זה הבינו. דהא קא צעי לקמן
(ד) ל' מאי איכא צין הבינו לתפלה
קצרה. א"כ לפי הקו' שפי' צאן
דהינו הבינו קשה. אלא ע"כ היינו
תפלה אחרת^א דמפרש לקמן ^ב זכרי
עמק מרזבים וכו'. וגם על זו קשה
דלקמן אמרינן שאין לומר תפלה של
זכרי עמק אלא צמקוס סכנה. ורבי
יוסי לא הוה צמקוס סכנה פי' צמקוס
לסטים. מדהשיב לו שמה יפסיקו צי
עוזרי דרכים ולא השיב שמה יתרגונו
לסטים. וגראה לי כפ"ה תפלה קצרה
דהכל היינו הבינו. ואע"ג דלייט עלה
אצי ^א אמנן דמתפלל הבינו. היינו
דוקא צעיר אבל בשדה מותר. והא
לדמרי' לקמן מאי איכא צין הבינו
לתפלה קצרה. הצי' קאמר צין תפלה
קצרה לדמר דפי' תפלת השחר (דף
טז:) כגון זכרי עמק וכו'. ^ב אבל דא
תפלה תורה דהכל זל"ז הבינו:

ועונו ייחא שמיא הגדול מבורך. מכלן יס לסמור מה שפי' במחזור ויטרי"י ייחא שמיא רבא שון חפלה שאנו מתפללין שימלא שמו כדכתיב (שמות ח) כי יד על כס ייחא שלח ייחא שמו שלם וכסאוי שלם עד שימחה זרעו של עמלק"י ופירושו כך ייחא שמי"ה שם ייחא רבא כלומר שאנו מתפללין שייחא שמו גדול ושלם ומצריך לעולם הוי חפלה אחרת כלומר ומצריך לעולם הצא. וזה לא נראה מדקאמר הכא ייחא שמיא הגדול מצריך משמע דתפלה אחת היא ולינו רוצה נראה שיהא שמו גדול ושלם אלא ייחא שמו הגדול מצריך וגם מה שאומרי' העולם לכך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה ונשנה גדול הוא על כן נחקן בלשון תרגום י"י שלא יצינו המלאכים ויהיו מתקנאין גו וזה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי אלא נראה כדאמרין בסוף סוטה (דף מט.) הן העולם מתקיים אלא אסדרא דקדושתא ואיהא שמיא רבא בלחך אנדאם שהיו רגילין

הקודש לכך תקוהו כלשון תרגום שהיו הכל מצינים שזה היה לשונם:

ז א טוש"ע אר"ם סימן
א' סעיף ב ג:
ה ב טור אר"ם סי' נ"ו:
ז ג מ"י פ"ה מהל' הפלה
ה"ו ופי"ב מהל' רוצח
ושמירת נפש הלכה ו'
(סמ"ג עשין י"ט ועשין
ע"ט) טוש"ע אר"ם סימן ז'
א' סעיף ב ג:

א בדברי' וכו'ת
 ובראשונים הגירסא אז
 כתובת **ב** את חבית
 ושפתי **ג** את הכלל
ד והנחית את בני לב
 אמות העולם (וגירסא
 ילבנים)
 שלפניו
 ובענותיהם' הוא מן
 הגזוזה דק"ש, וכ"מ
 בתוס' רש"י ארבע' רשביא
 ששמן; **ה** ביריף ל"ג
 (גליון) וכן בלחן **ו**
 (ההא) גליון שכתב
 פירוש על י"שמר לפני,
 מנחם משיב נפש,
 וכ"מ מרש"י; **ז** ס"א
 ויפסקו; (גליון);
ח קול הברה נתן וחס'
 סגורו; **ט** ע"א דר'
 בח קול (גליון) **י** גי'
 רש"י שפ' (גליון);
 בכל הלחן ונתנו
יא אה שיהא רש"י
 מנחם, והמהרש"א גיהה
 שלפניו ע"ש;
 ע"ש רש"י; **יב** בתוס'
 הגי' אוי לו וכו' בדפוס
 ודפוסים;
 והמאורס הגהיו מה
 נתן חס' האיש שכתב
 שצ"ל להגות, שרש
 ששן שבכאר וסמניו
 בלשון כתיב כבדו אר'
 כלפ' מעלה במקום אר';
יג נראה שרש"י ה'
 חס' בגמ' דארא
 משמרתו **יד** בארעא
 הכי דארא **טו** ברקיע
 (מערת ד"ס ע"ש);
טז ושל (גליון); **יז** גי'
 רש"ל ונחית גרסא או
 נמי בדברי' **יח** ביריף
 ליתא כמאן ע"ס ה';
יט זה הלחן; **כ** הדינו
 חביתו;

גמרו את התפילה אומר החזן קדיש, ואחר כך נפטרים העם לבתיהם¹ לשלום.

פירוש הקדיש

מח. פירוש^א של קדיש¹: יתגדל ויתקדש שמייה רבא, על שם המקרא הוסד, לפי שכתוב (יחזקאל לה, כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני עמים רבים וידעו כי אני יי. במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, שאז יתגדל שמו של הקב"ה, כמה שנא' (עובדיה, כא) ועלו מושיעים בהר ציון וגומ', ונא' (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד, כלומר אילו אותיות של שם קודש יצטרפו. וזהו פירושו, כלומר השם הנחצה לשנים² על השבועה שנשבע להלחם בעמלק, שנא' (שמות יז, טז) כי יד על כס יי³, יהוה² לא נאמר אלא יי⁴, כסא לא נאמר אלא כס, חסר א', כלומר⁵ נשבע יי בימינו ובכס' שלו שלעולם לא יתמלא שמו וכסאו⁶ עד שינקום נקמתו בעמלק. משל למלך שפדה את בנו מבית האסורין והיה הבן הולך אצל אמו⁷ ובאמצע הדרך פגעו ליסטים אחד תפסו ובזבזו והכהו מכת מרדות, כששמע המלך חרה לו עד מאד, אמר לו לא די לך⁸ הצרות שסבל בני בבית האסורין אך לאחר שפדיתו בזרועי ובכחי הגדול בא עליו אותו ליסטים ובזבזו ואת אנשיו הרג ואת עצמו הכה עד מות, עמד והשליך הוא חותם שלו ונשבע שלעולם לא יקרא בשמו עד שינקם מאותו צורר, ולאחר שיתנקם יתמלא כס מלכותו ושמו הגדול יתגדל ויתייחד. כך נשבע הקב"ה שלא יתמלא שמו וכסאו עד שינקם מזרעו של עמלק⁹. ותפילה היא שאנו מתפללין על אותו השם שיתגדל, שבאותו גידול תלויה גאולתנו, דכתיב (עובדיה, כא) ועלו מושיעים בהר ציון וגו', ובאותו גידול וקידוש ימליך מלכותיה.

והכין¹⁰ המלה⁴, יתגדל ויתקדש שמייה רבא, כלומר שם יי¹¹, כי שמייה זהו שם יי¹², ויתגדל יי¹³ בור¹⁴, וביום יא¹⁵ ההוא יהיה יהוה אחד ושמו

להשלים כסאו. וכי"ל: בשבועה זו והאמ' בכס שלו. ו. אביו ככ"ל (וא"ח). וכפא"ר כ"י אמו. ז. לך ככ"ל: לי. ח. שינקם מזרעו של עמלק ככ"י. וכי"ל: שיפרע מעמלק. וכי"ל: שינקם. ט. והכין המלה יתגדל. ככ"ל: והכין המלה ומלכותיה כמו מלכות יה, יתגדל. י. ככ"ל: שם יה רבהו (ואף שנוס' יפה היא, יפ' לפקפק אם היא נכונה, עי' בהערות. וגם ככ"ל וכל זו ליחא לחינת "רבהו"). יא. ככ"ל: כמה שנא' ביום.

מח. 1. כל הענין, בשנויי לשון, בפי' סידור התפילה לרוקח עמ' רנא, ובארחות חיים, הל' קדיש ופירושו, וכלבו ס"ז. ומקצת הדברים גם באבודרהם, ירושלים תשכ"ג עמ' סו. והנה השיטה המובאת כאן היא שיטת "מחזור ויטרי" שהביא התוס' ברכות ג, א ד"ה ועונין, דהקדיש מכוון אל גידול שמו של הקב"ה שנחסר במלחמת עמלק. אלא שיש שינוי גדול בין מה שמובא שם לבין המאמר שלפנינו, ובאמת אין שום קושיא על רבינו, ואדרבה לשון הגמ' מדוקדק יותר לדבריו, וכמו

שינויי נוסחאות

ח. לבתיהם ככ"ל כלל. וכי"ל: איש לביתו. מח. א. מכאן עד 'מלאתי במדרש משלי, בשני כ"י – כ"י וכי"ל. וחלקו הראשון עד 'וכשומעים ורואים מלאכי השנה, גם ככ"ל. וככ"ל ^{שם יי} מקוול ותמליחי של ענין הארמיה והעברית בקדיש. בהעמקת סי' זה העדפנו דרך כלל את הנוסח המתאים לזה שגארחות חיים וכל זו. ב. יהוה לא נאמר ... חסר א' מכי"ל (וא"ח). וככ"י וכי"ל כסגנונות אחרים. ג. כלומר ככ"ל: כמו שנא'. וכי"ל ליהא (וככ"ל כמו שהעמקנו מכי"ל). ד. ובכס ככ"ל (וא"ח). וככ"י וכי"ל: ובכסא. ה. שמו וכסאו כ"ה ככ"ל. ובכל כ"ה נוספו כאן תיבות מיוחדות שקשה להלכס, ככ"ל: שמו בשבועה זו והא' בכס שלו כלומר להשלים שמו וכסאו. וככ"ל: שמו בשבועה זו [...] כס שלו

(א) [קדוש דף ל. פסוק].
(ב) [מגילה כ.ג. א] עי'
(ג) [שבת ט. ד. ד"ה ואם]
(ד) שם ט. ט. (ה) [פסחים
קט.ג. ו] דמסו דף כ.ג.
(ו) ר"ה כט. ט. (ז) שבת
צב. ט. פסחים קה. פסחים
(ח) פסחים קה. פסחים
פ"ה ה"ה. ט. עין חס'
מגילה ד. ד"ה נשים.

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מאי
קרישאי. טען זה יצאנו
דף קה ע"ג:

ליקוטי רש"י

כ"ה היום כשר. ואע"ג
דקיימא לן וזיון מקדישין
למנוח דמתיב ויפסס
אברהם נזקק (נדרש)
(כ) אפילו הכי כשר כל
היום (מגילה כ.ג. א) פ"ה.
כל ההלל (פסחים קט.ג.)
מברך. זכרת המון
לאני אס' אין אמו יודע
לנכך (ברכות כ.ג.)

הנהגות וצינונים

(א) [ציל כפול] (גליון):
(ב) לשון החס' בדפוס:
כך הוא, והוא דמשמע
בריש נזיר שהוא
מדרבנן דדריש
לאמור אין מצוה
בין הרשות וקאמר
מאי היא קידושא
ואבדלתא מושבע
ועומד הוא בתמיה
יין ודאי מדרבנן
אבל קידוש עצמו
דאורייתא, עיי"ש בגמ'
ובתוס' שם ד"ה מאי
היא: (ג) ברש"ש ל"ג
"ומשני" אלא וכו'
קידוש עצמו וכו', ועיי'
הגו"צ הקדום: [ד] יש
להוסיף בשמיעה לחודיה
לא קתני (דפוס) ועיין
מהר"ם ורש"ש שהגיהו
כן: (ה) גי' ר"מ ואינו
יכול לדקדק מכאן דאין
חייבות בזה"ט
דאורייתא דדלמא
חייבות דאורייתא
אס' כיון דאין
מטטרפות (גליון):

לולב הגזול

פרק שלישי

סוכה

לח.

פר א מ"י פ"ו מהל' לולב
הלכה י סמך עשין מד
טוש"ע א"ח ס' תרנז
סעף ג:
פ"ה ב ג מ"י פ"ג מהל'
מטכה הלכה י טוש"ע
א"ח ס' סמך עשין ג:
פ"ד ד מ"י פ"ה מהל'
נדרים הלכה טו סמך
עשין כ:

רבינו הנאמן

והבאה באר"ה ג"פ פ'
כספוס כמו לכסוס קרמי
(במ"ק דף י' ע"ב) והוא
כמו חיתוך ובעיני דר'
ימיו' התם בנ"ס נדה ולא
איפשטא ועלתה בחיך:
מתני' מי שבא בדרך
ואין בידו לולב כשיכנס
לביטו נוטלו על שלחנו
וכו'. אלמא מפסיק
סעודתו ונוטלו ואוכל אינו
והתנן בשבת פ"א לא
יכנס לאכול סמוך למנוחה
עד שיפסל קתני אס'
התחילו אין מפסיקין.
ושנינו אי אכילא שותות
ביום כדי לאכול ולגמור
סעודתו ואח"כ מתפלל
אינו מפסיק ואם אין
שותות ביום מפסיק ומתני'
בדליכא שותות ביום.
ואחא רבא ושני שניא
אחרינא ואמר לא שבי לן
בין מצוה דאורייתא
למצוה דרבנן הלא בהדיא
שנינו מפסיקין לק"ש ואין
מפסיקין לתפלה הלכך
לולב דמאורייתא מפסיק
תפלה דמדרבנן לא
מפסיק אלא מתני' היא
גופא קשיא קתני שכנסנו
לביטו נוטלו על שלחנו
אלמא מפסיק והדר תני
לא נטל שותות יטול בין
העריבים אלמא לא מפסיק
רב בשחרית ומשני מי שגז
אשי לא שחי לולב
לתפלה ואמר להתפלה
איבעי ליה לאפסוקי ואי
לא מפסיק יטול כל היום
אי הכי קשיא הכא קתני
יטול על שלחנו אלמא
מפסיק והתם קתני ואם
התחילו אין מפסיקין
(לכתחלה לא). לעולם
בדאמרינן הא דאיכא
שותות ביום אין מפסיקין
ואי ליכא שותות ביום
מפסיק ומתני' נמי הכי
קתני אין שותות ביום יטול
על שלחנו אלמא מפסיק
ואם יש שותות ביום אינו
מפסיק שאם לא נטל
שחרית יטול בין העריבים
שכל היום כשר ללולב
ושניא הא דלולב
דאורייתא ותפלה דרבנן
לא מצית אמרת מדקתני
מי שבא בדרך אלמא
מתני' דבשאר הימים
דמדרבנן היא דאי ס"ד
בריש ראשון שהוא מן
התורה דכתיב ולקחתם
לכם ביום הראשון וגו' מי
שרי לסגוי באורחא אלא
ש"מ (ג) דמדרבנן בשאר
הימים יגדלו: מתני' מי
שהיה עבד או אשה או
קטן מקרינן אותו עונה
אחריהן מה שהן
אומרים כו'. אמר רבא

חשק שלמה על ר"ח

(א) נחל' דל' לעולם שה
לולב תפלה וכו' ודעתי מפרש
דר' אשי לשני קושא קמימל
אחי ולא לתרתי מיראל דר'
ספרא חס' דיוק. (ב) נחל'
דל' אלא ש"מ בשאר הימים
דמדרבנן נחל'.

שירי מצוה. מנזה שהיא שירים שאינה עיקר לעכז כפרה אע"כ
תשובה היא לעכז את הפורענות: שהרי תנופה שירי מצוה היא.
ואינה מעכבת כדמצינן צמורת כהנים ומיימין לה בגמרא דיומא
(דף ה.) לתנופה לכפר וכי תנופה מכפרת והלא אין כפרה אלא
בדס אלא שאם עשאה לתנופה שירי
מנזה ששירה ולא עשאה מעלה עליו
הכתוב כאלו לא עשה מן המונח
וכיפר כלומר אע"כ כיפר שאין לרין
לנצח קרנן אחר: וכן א"ל. מולין
ומצינן מעלה ומוריד: ממש' ליה.
מולין: ומייתי. מצינן: גירא בעיניה
דמנזה. הרי זה לתן צעניו של שטן
שרואה צעניו שאין צו כח לנתק
מעליו עול מנזה: ולאו מלתא היא.
אין נכון לומר כן: דאורייתא. שימגרה
צו שטן שהוא יצר הרע וישיאנו לתעות
מעל קונו וימסור עצמו על הדבר:
מתני' יטול על שלחנו. אס' שכת ולא
נטל קודם אכילה לרין להפסיק
סעודתו ולעטול לולב: גמ' אם התחילו
אין מפסיקין. גמ' תפלת המנחה
מן לה צמסכת שכת לא ישז אדם
לפני הספר ולא יכנס לא לאכול
ולא לדון ואם התחילו קודם המנחה
ומשכה סעודתו והגיע זמן המנחה
אין מפסיקין אין לרין להפסיק
סעודתו ולהפסל: הא דאיכא שותות
ביום. התם דליכא שותות ומתני' דהכא
אחר שיגמרו סעודתם ומתני' דהכא
דליכא שותות שמתמך סעודתו עד
שמתחן: ובאי קושיא. דתפלה אלוכל
דליטריך רב ספרא לשניי עלה דלמא
תרויהו דליכא שותות וגמ' לולב
מפסיקין דמאורייתא היא אלא תפלה
דרבנן: א"א אי קשיא. דליטריך רב
ספרא לשניי היא גופה קשיא דלולב
לולב רישא דקתני מפסיק וסיפא
משמע ימתין אס' ירצה שהרי יש לו
שותות כל היום: דלמא מצוה לאפסוקי.
שמה ישכת ויפסע: א"א אמר ר' זירא
לעולם. כי אליטריך רב ספרא לשניי
משום קושיא קמימל אליטריך:
מתני' מקרינן אותו. כך היו נוהגין
אחד קורא את ההלל ומנצח
את הרצים ואם היה עבד או אשה
או קטן הואיל ואין מחויב בדבר אין

מוציא את המחויב מידי חובתו" הלכך עונה אחריו כל מה שהוא
אומר: ותבא לו מאירה. שלא למד ואם למד תבא לו מאירה שמצה
את קונו לעשות שלמים כאלה: עונה אחריו הלאה. על כל דבר
שהוא אומר והכי קתני לה צמסכת סוטה (דף ז.) כיצד אמרו ישראל
שירה צם כגדול המקרא את ההלל והם עונין אחריו הללויה משה
אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והם
אומרים אשירה לה' אלמא דעל כל דבר ודבר קאמר דעונין הללויה:
לפפ"ל. כל פסוק ופסוק ונהגו כן מפני שיש פרשה שכולה כפולה
הדו תחלה וסוף יאמר נא שלשה פעמים קראתי יה עניי צמרנז יה
ה' לי ה' לי טוב לחסות טוב לחסות סבצוני סבצני דמה דחיתתי ויהי
לי לישועה קול רנה וישועה ימין ה' ימין ה' לא אמות ולמות לא
נמני פתחו לי שערי זה השער וגו' אלא מאלוך דלמטה אנו
(כופל) והיינו דאמרינן לקמן (דף נג.) מוסיקא לכפול מאלוך ולמטה:
גמ' באמת אמרו. כל צלמת הלכה היא" (דף נג.) ואין חולק בדבר: בן
מברך לאביו. זכרות המון משהגיע לחינוך דחיי מדרבנן וצמסכת
זכרות פרק מי שמחו (דף כ:) מוקים לה כגון שלא אכל אביו
אלא כזית או כציצה דהוי שיעורא דרבנן דמאורייתא לא מייחייב
עד דשבע דמתיב ואכלת ושבעת וזכרת הלכך אחי מדרבנן ומפיק
מדרבנן: שאשנתו ובניו מברכין לו. דודאי מחמת שלא למד הוא:
הלכתא

מאי קושיא דלמא הא דאורייתא והא דרבנן. תימנה והרי קידוש
היום דאורייתא כדאמר' פ' מי שמחו (זכרות דף כ:) וס' נשים
חייבות בקידוש היום דבר תורה והא דמשמע זכר נזיר (דף ג:) שהוא
מדרבנן^א אין הוא מדרבנן דדריש לאסור על היין מנזה כיון הרשות
וקאמרינן מאי היא קידושא ואצלתא
מושבע ועומד הוא ומשני^ב קידוש עצמו
דאורייתא ואפ"ה א"ר יוסי זכר ערבי
פסחים (דף ק. וס') דלון מפסיקין
ופסקין התם הלכה כר' יוסי צע"ש
וכר' יהודה צערז פסח וי"ל דשאי
קידוש היום שיכול לקדש ציוס כציללה^א
ולכא למיחש לפשיעות' כולי האי ועוד
לפי שעוסק בסעודת שכת לא חיישין
כולי האי שמה יתעצל בקידוש היום:
יום טוב שני דרבנן. ואכתי הוה מני
לשניי דאורייתא ואלי איכא שותות
אלא משום דכולי יומא זמניה הוא
חיישין טפי דלמא אחי למיפסע
כדאמרינן פ"ק דשבת (דף י.) צמנחה
כיון דקציעא ליה זמנא מירתת ולא
אחי למיפסע ערצית כיון דכולי לילא
זמניה לא מרתת ואחי למיפסע ואין
לומר משום דהתם לילא זמן שניה
וחיישין טפי דא"כ ההוא טעמא ה"ל
למימר התם וי"ל דתפלה זכריה שותות
ומתעצל זה טפי מנטיילא לולב דמכי
אגציה נפק ציה: **מדקתני** מי
שבא בדרך. תימנה צוק' פ' תפלת
השחר (זכרות דף ל. וס') אמר' השכים
לנצח לדרך מצינן לו שופר ותוקע
(לולב ומנענע) והיינו ציוס טוב וי"ל
דאיכא דליכא למיטעי לא חייש ומיירי
צוק' צמח התמוס למקוס שכת חסכ
ועוד דהתם קתני השכים לנצח לדרך
משמחו הולך לקראת חסכ ונוטל לולב
קודם שיהא אכל הכא קתני מי שגז
צדק וכשיכנס צמיו נוטל לולב
משמע שממקוס רחוק צא לצימו:
מי שהיה עבד ואשה. משמע כאן
דאשה פטורה מהלל דסוכות וכן
דעצרת וטעמא משום דמנזה שהומן
גרמא היא אע"ג דצחל דלילי פסחים
משמע צפרק ערבי פסחים (דף קפ.)
דמחייב צד' כוסות ומסמחא לא חיקנו
ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל
ואגדה שאני הלל דפסח דעל הנס צא

ואף הן היו צאיות הנס" אצל כאן לא על הנס אמור: **ותהי** לו מאירה.
שלא למד ואם למד תבא לו מאירה שמצה את קונו לעשות שלמים כאלה
כן פ' צקונט' ועל אשמו וציו מצרכין לו בגמרא היה לו לפרש כן דמתני'
מיירי צל למד שמקרינן אותו ועונה אחריהן מה שהן אומרים ומשום
דמנזה צמא שאלו מצרכין לו דלא צני חיוצא נינהו המקרינן אותו קלייט
ליה דהא צדול מקרא אף על פי שאין עונין אחריו אלא הללויה דנפיק
בשמיעה לחודיה^א ותבא לו מאירה דעבד ואשה נמי לא מייחייב צחל
דמנזה עשה שהומן גרמא הוא: **באמת** אמרו בן מברך לאביו.
אין זה מענין משנתיו ולא מייחייב ליה אלא אגז גרמא דתבא לו מאירה
דהכא לא חיייר במקרא אותו דצפ' מי שמחו (זכרות דף כ:) וס' רואה לדקדק
מכאן דנשים חייבות בצרכת המון דאורייתא מדמנזילה אחרים ידי
צובתן ופריך קטן איכא למימר דאורייתא אלא הצ"ע דאכל שיעורא
דרבנן ומפיק דרבנן וצמסכת^א קתני גמ' צרכת המון דאין אשה ועבד
וקטן מוציאין את הרצים ידי חובתן ואיכא לאוקומי כשאל שיעורא
דאורייתא ואין יכול לדקדק מכאן דצרכת המון דאורייתא דלמלא לא
הוי דאורייתא^א כיון דאין מטטרפות לזיומן כדמתן פרק שלשה שאכלו
(ע' דף מה.) אין מוציאיות אע"פ שהאיש מוציאין שאני איש דחשיב טפי
אי נמי משום דרצים זילא צרו מלתא דהרי מגילה דנשים חייבות צה
ופירש צה"ג^א דאין נשים מוציאיות את הרצים ידי חובתן צמגילה:
הלכתא

מסורת הש"ם
עם הוספות

הַס בַּמִּטּוֹחַ מִנְּכֹן לִבִּי וְהִתְעַסְקוּ בְּעֹשֶׁי׃
 י׃ יִסְדֵּר אֹדֶם שְׂלַחְנוּ בְּיָדָיו׃ לִלְיִי־ס שָׁמַר׃
 חֲמוּץ׃ לִשְׁמֹחַ וּלְרַחֵם׃ מִלִּצְנֹאֵה׃ רַפּוּאֵה׃
 פִּרְעֵה׃ דִּמְחָרְמִינִי׃ בְּעִלִּי׃ בַּהֲתַנְּבֵה׃ עִם׃
 בִּרְבוֹ׃ שְׁמַחְמִידִינִי׃ יִסְרָאֵל לְנֶדֶךְ אֶת׃
 טִוְרָאן׃ בִּי פִרְעֵה׃ כִּי פִרְעֵה אֶהְרֹן׃
 ע״ו וְהִי קֶאֱמֵר בְּבִטְלֵה פִּימִיחֵה׃
 ע״ו שְׁמַחְמִידִי וְשִׁמְחָה שֶׁלֹּא יִזְכֵּר׃
 עֹשֶׂה מִסּוֹם הַתַּנְּבֵה עִם הָאֵל׃ אֵל׃
 שִׁדּוּךְ נֶאֱמָר׃ כֵּן מִעֵד עַל טִוְרָאֵל׃
 מִיֹּדֵה אֵל מִלֵּךְ מִלֵּךְ׃ שְׂאִין בְּנֵי׃
 אֹדֶם מִצְוִיין לְכַבּוּתָהּ׃ שָׁמַר׃
 בְּבִקְרֵה׃ בְּזִמְן ק״ס וְכֵן מִלִּמְחֵי בִּשְׁפָר׃
 וְהִיא כְּבוֹד וְנִבֵּל׃ בְּסִפִּי־ס דְּקִרָא׃
 וְהִיא פֹּעֵל הִיא לֹא יִצְטוּ שֶׁל שְׁמוֹ לֹב׃
 לִימֵד שְׁמוֹ עַל בְּרִיחוּתִי׃ שִׁדּוּךְ עַל׃
 ע״ו־ס׃ רִישָׁא דְּקִרָא וְהִיא מִתַּת ה'׃
 ס״ וְלִאֲחֵי הִכִּיל שְׁפִיר וְגו' שְׁפִיר הַחֲמֵה׃
 נִקְמָה בְּשִׁבְלֵה שְׁעוֹלָה לִחְמֵךְ וְנִטְלִין׃
 מִצִּית רֶבֶן׃ הַדְּבִישִׁי שֶׁל תִּזְבַּחַהּ עֲשׂוֹ׃
 וְגו' סִפִּי־ס דְּקִרָא גַם בִּזְעַל הִיא יִצְטוּ׃
 וְגַם הַכֵּסֶל לֹא כִ׃ בְּמִשְׁחִי־ס אֵל׃

תעשוקות של בית רבן. שדרך מיעוט
למושון בשמן⁽⁷⁾ ובגביאי אלו תמרי
הבמים. שנאמר ויבא אל תב תחמה
(הגס): מהוירבין. לוכא שור: שור:
מהרביין. לוכא שור⁽⁸⁾ מתבבין בהן
בשמה. כשואלין אותן עמי
תורה הללו עושין עממן כמעלימין
אח דבריהם מפני שאין יודעין
להשיב: ושנן בידך. אחא בקי למיך
קאין תהיה לנו ותלמדנו תחמה:

גליון הש"ס

א"ר חנינא אל מלך נאמן. לר' לכהרה ט בשעה שאומר אלן: לדי

ידי רצון שתהא לשבת אחרת אלעזר: לעולם יסדר אדם ו ואמר ר' חנינא לעולם יסדר צדק אלא לכזית חמין במזל שומא ר' אבהו הוה עבד אכל מנינה כולייתא כי גדר נשבוך כולייתא ממעלי שבתא כחו קורעין לו גזר דינא שנאמר ה' רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן התם כי פרוע הוא (ג) אמר שערס ויבא גוי צדק שומא חנינא אל מלך נאמן א"ר ירמיה חילול שבת שנאמר ואם ל בשעריה ואכלה ארמנות ירמיה בני אדם מצוין לכבותה אמר ומשבתותי העלימו עיניהם שחרית וערבית שנאמר ה' משתיהם ואת פועל ה' לא ירושלים אלא בשביל שביט טעם שפוך משום דעולל פנים זה מזה שנאמר ה' ירושלים אלא בשביל שהושל אמר רב עמרם בריה דר' שלא הוכיחו זה את זה שנגזבו של זה אף ישראל שנגזבה ירושלים אלא בשביל וכוונתתעים נבניאוו עד עלות אמר רב יכל המכזה ת"ח במשיחו ובנביאי אל תרעו אמר ריש לקיש משום רבי אל רב פפא לאבי ידי ודיך משום ר"י נשיאה אין מבמלך מאבותי ואמרי לה מאבותך ואמר רבא לא חרבה ירושלים נא ודעו בקשן וכוונותיהם קטנא אפי' שרעה כשלושה עשר (ואמר) שמלה לכה מצוי חביה

ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר הי רצונ
שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה
אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר
כך ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו אמר ר'
שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכיות
ר' ארם שלחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו
צאי שבת מלוגמא פת חמה במוצאי שבת
צאי ליה באפקי שבתא עיגלא תילתא הוה
אבימי בריה א"ל למה לך לאפסודי כולי האי
שבקדוה ואתא אריא אכליה אריב"ל "כל העונה
בפרוע פרעות בישראל בהתגרב עם ברכו ה'
אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו
ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין
אמונים^א אל חקרי שומר אמונים אלא ע'
יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדרי
א תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלת
שלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב
מאי אבי לא חרבה ירושלים אלא בשביל
ואחל בתוכם אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים
משכימי בבקר שכי דרפו וגו' וכתבי^ב ו
יבימו וכתבי^ב לכן גלה עמי מבבל דעת
אלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר^ג ש'
בחזן אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא
בשוי כי תועבה עשו גם כוש לא יבשו
קמן וגדול שנאמר^ד והיה כעם ככהו וכתבי^ה
בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא ל'
אמר^ה היו שריה כאילים לא מצאו מערה מ'
אנאות הדור כבשו פניהם ברקעק ולא הוכידי
שביו כה ת"ח *שנאמר^ו ויהיו מלעילים
ת חמת ה' בעמו עד [לאזן מרפא מאי עד
אין לו רפואה למכתו אמר רב יהודה אמר
אל תגעו במשחיתו אלו תינוקות של בית רבי
יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשב
מאי א"ל אינו דומה הכל שיש בו חטא להכל
תינוקות של בית רבן אפי' לבני בית המקדש וא
כל עיר שאין בה^ז תינוקות של בית רבן מתריבין
ם אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר
תמצא איש^ח (אם יש איש^ח) עושה משפט מבקש
ל ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר
לג דברים שבני אדם מתחבין בהו בשמלה שניו ביה

למושקן בשמן^(ט) ובנביאי אלו תלמידי
הכמרים. שנאמר * ויצא ללכ חכמה
(הכלל) : מחרידין. איכא שזר:
מחרידין. ללכ שזר^(י) : ובכסין בהן
כששפלה. כששפלה לותן עמי
חורה הללו עושין עממן כמעלימין
את דברייהם מפני שאין יודעים
להשיב: ישנן בידך. אחת נקי לפיך
קצץ תהיה לנו ותלמדנו חכמה:
דברים

מִן הַיָּשׁוּלִים וְלֹא תִקְבְּחֶהָ: (ויקרא י"ז, טז) (ה)
 מִשְׁפִּיעִים בְּכֶרֶךְ שְׂכָרֵי יִרְדְּפֵי מֵאֲחָרַי בְּנִשְׁפָּה
 מְבֹרָדוֹ מִתֵּי רַעֲב וְהַמָּוֶן צָהָה עֲמָר: (שם)
 הַכִּשּׁוֹן בִּי תִרְעֶבָה מֵעוֹלָם בִּישׁ לֹא יִבְשֵׁי
 מִלֶּחֶם בְּנִשְׁפָּה בְּאֶשֶׁר נִשְׂאָה בּוֹ: (ישעיה ס"ה, ב)
 לִמְנֵי רִדְפָה: (יחזקאל א', י) (ז) וְהָיוּ מַלְאָכָיו
 הַמִּסִּים אֵלָיו, בְּכֹן: (שמואל ב' ה', כ) שְׁמוֹנֶה
 בָּאֵר:

במקרה הקטן חתומי החלל נקרא μ (קטן מולר) ונמדד ב- μm (מיקרומטר). במקרה הגדול נקרא λ (גדול מולר) ונמדד ב- nm (ננומטר). נקודת המפגש בין שני קצות הזרועות הנקראת $\lambda/2$ (חצי אורך גל) ונקודת המפגש בין שני קצות הזרועות הנקראת $\lambda/4$ (רבע אורך גל). נקודת המפגש בין שני קצות הזרועות הנקראת $\lambda/4$ (רבע אורך גל) ונקודת המפגש בין שני קצות הזרועות הנקראת $\lambda/2$ (חצי אורך גל).

[illegible]